

Fåglar ² 2008 i Bohuslän

Ny art för landskapet: isabellatörnskata
Första småtärnehäckningen • Många busksångare
Vittruten i Bohuslän • Islommarna på Västkusten
Fiskgjusen som häckfågel i Bohuslän
Strömstaren i Uddevalla kommun

Fåglar i Bohuslän

ges ut av Bohusläns Ornitologiska Förening (BohOF) och utkommer med två nummer per år. Innehållet i det första numret under året utgörs främst av en sammanställning av intressantare fågelobservationer som gjorts under det senast föregående året. Nummer två innehåller artiklar om fåglar, fågelskådare och fågellokaler i Bohuslän.

BohOF grundades år 1998. Föreningens syfte är att stimulera intresset för och kunskapen om fågellivet i Bohuslän, samt att agera i fågelsskyddsfrågor inom landskapet. Varje år anordnas ett antal möten, föredrag, exkursioner, studiecirklar och resor för medlemmar och andra intresserade.

Medlemsavgiften (som inkluderar *Fåglar i Bohuslän* och ett medlemsblad) är 150 kr, för juniorer 50 kr och för familjemedlemmar 40 kr. Beloppet sätts lämpligen in på postgiro 169 55 43–7, och glöm inte att ange namn, adress och gärna telefonnummer. Dekaler med BohOF:s märke kostar 20 kr. Äldre fågelrapporter från fågelåren 1998–2007 (samt nr 2 från 2006 och 2007) finns fortfarande att köpa; är du intresserad så hör av dig till Kenneth Johansson (tel nr och e-postadress finns på sidan 47).

På BohOF:s hemsida **www.bohof.com** finns information om föreningen och fågelskådande i Bohuslän, samt flera intressanta länkar. Uppgifter om aktuella fågelobservationer på Västkusten finns på **www.kustobsar.se**

Namn, adresser och telefonnummer till BohOF:s styrelsemedlemmar och kommunombud återfinns på sidan 47. Rapportmottagare är Lars Viktorsson, och hans adress, e-postadress och telefonnummer finns på sidan 47.

Innehåll

Ny art för Bohuslän: Isabellatörnskata	3
Kort & gott: svarthakad buskskvätta, busksångare, småtärna	6
Om de båda islomarternas uppträdande vid Västkusten	9
Vittruten i Bohuslän	16
En fågel som andra – eller: när klubben kom till sta'n	20
En skärgårdssmygs äventyr	26
Fiskgjusen som häckfågel i Bohuslän	28
Några års studier av strömstaren i Uddevalla kommun	38
BohOF:s styrelse och kommunombud	47

Omslag: Lärkfalk. Rannebergsbukten, Ljungskile 27 juli 2008. Foto: Tommy Ek.

Baksida: Tornseglare. Hällevadsholm 28 maj 2008. Foto: Elvor Ohlin.

Förord

Enligt Nordstedts *Svensk Ordbok* är den ursprungliga betydelsen av ordet "fågelskådare" som följer: "Teckentydare med förmåga att läsa ut en mening ur fåglarnas flykt eller läten." Därefter kommer anmärkningen: "Numera vanligen om ornitologi (skämtsamt)." Få bland dagens fågelskådare skulle associera ordet med dess historiska ursprungsbetydelse. "Skådare" eller "fågelskådare" har blivit ett etablerat ord för ornitolog, som ju låter lite väl högtidligt för vardagsbruk. Men det där tillägget inom parentes, "skämtsamt", svider lite. För nog är det så att vi "fågelskådare" dras med en ibland inte så liten nördstämpel?

Nu är naturligtvis skådarna inte ensamma om att stämplas som nördar. Många med andra "smala" intressen råkar ut för samma sak. Själva tycker vi oss kanske vara långt mindre nördiga än t ex de som reser långväga för att titta och lyssna på gamla tändkulemotorer (det finns CD-skivor med motorljud att köpa!), men är det så självklart? Det sägs att skönheten hos någonting finns i betraktarens öga, och detta gäller väl rimligen även intressen.

Nutidens "kryssare" har emellertid gett nördstämpeln ännu en (minst!) dimension. I medierna uppmärksammas ibland deras uppträdande, eftersom det ofta är ganska spektakulärt. Allmänhetens bild av fågelskådare kanske är på väg att bli just *stora kikä- och kameraustrustade folksamlingar, som drar land och rike runt för att se sällsynta fåglar*. Flera hundra sådana personer som t ex jagar en fågel hit och dit över ett fält kan onekligen ge ett lite bisarrt intryck.

När jag började skåda i mitten av 1960-talet var en "artjägare" det näst hemskaste som fanns bland fågelintresserat folk (det enda som var värre var en äggsamlare). Frågan är om någon av oss faktiskt träffade en riktig artjägare under det decenniet... Numera är väl den genomsnittlige skådaren lite av varje: han eller hon tycker om att "dra på" sällsynta fåglar, hålla på med inventeringar, skåda i hemmamarkerna och åka längre bort till kända fågellokaler. Och alltsammans betraktas förhoppningsvis som lika "bra", men det vore tråkigt om allmänheten bara matas med den skådarbild som nämns ovan.

Redaktionsarbetet har utförts av undertecknad, och det avslutande datorarbetet inför tryckningen av Matti Åhlund. Till sist ett stort tack till alla som bidragit med artiklar och foton till detta nummer.

Tjärnö 5 oktober 2008

Ingemar Åhlund Tel 0704-50 86 25 E-post: ing_ahlund@hotmail.com

Ny art för Bohuslän: Isabellatörnskata

När kungshamnborna Jan Artursson och Stig-Arne Cardevik steg i land på Hållö den 18 oktober 2008, så hade de siktet inställt på att titta efter både tättingar och havsfågel. Jan hade under 1980-talet hittat bl a en taigasångare och två kungsfågelsångare på ön, och visste därför att det kunde löna sig att leta. Ön är nästan helt kal, och tättingarna har inte så många platser att uppehålla sig på. Men när Jan och Stig-Arne passerade Kolhagen, en gammal, ohävdad betesplats med högt gräs, örtvegetation och några nyponbuskar, märkte de att det var väldigt tomt på landfåglar. De bestämde sig för att istället gå vidare till vindskyddet längre söderut på ön. Efter en timmas havsfågelskådning återvände de sedan mot båten, som låg vid bryggorna på öns östra sida. Men innan de nådde fram fick de för sig att titta till Kolhagen ännu en gång. Detta skulle visa sig vara ett särdeles lyckat infall.

Redan på långt håll urskiljde de en ljus fågel i toppen på en av hagens nyponbuskar. I handkikarna såg det först ut som en ljus stenskvätta eller buskskvätta, men när tubkikarna tillät en närmare granskning stod det genast klart att det var en törnskata. Med hjälp av *Fågelguiden* kunde de bestämma den till en adult hane av isabellatörnskata! Jan och Stig-Arne ringde till andra skådare, och under tiden kunde de se hur fågeln då och då flög ned till marken i sin jakt på insekter.

Törnskatan stannade sedan kvar ända till den 2 november, dvs sexton dagar, och under den perioden hann ett stort antal fågelskådare från hela landet njuta av anblicken av den sällsynta gästen. Det lär till och med ha kommit skådare från Danmark och Norge. Båtarna från Kungshamn gick mer eller mindre efter turlista! En mängd fina foton togs av olika personer – se till exempel nästa sida. Inte helt oväntat upptäcktes flera andra rariteter de här dagarna, bl a en jaktfalk, som jagade på ön under flera dagar, och svartnäbbad islom, gulnäbbad lira, brednäbbad simsnäppa, bredstjärtad labb och tärnmås. På närbelägna Ramsviklandet sågs dessutom bl a vitgumpad buskskvätta, även det en sällsynt, östlig tätting, vattenpiplärka och västlig svarthakad buskskvätta.

Kommentar

Isabellatörnskatan på Hållö utgör det första fyndet av arten på Västkusten och det trettonde i Sverige. Det är godkänt av Raritetskommittén (Rk), och fågeln tillhörde rasen *isabellinus*, som häckar i Mongoliet samt angränsande delar av Sibirien och Kina. Ingen av de tidigare isabellatörnskatorna har stannat kvar så länge som Hållöfågeln; det förra rekordet låg på femton dagar. Fyndens fördelning mellan landskapen är Skåne 3, Öland 3, Gotland 2, Blekinge 2 och Sörmland, Västerbotten och Bohuslän 1 var. Ett av fynden gjordes i maj, resterande är höstfynd, flertalet gjorda i oktober.

Isabellatörnskata. Hållö 19 oktober 2008. Foto: Thomas Bernhardsson
(<http://picasaweb.google.com/fagelfoton>)

Tidigare fanns ett fynd från Nidingen i Halland, gällande en 1K-fågel som ringmärktes på ön den 3 oktober 1984, vilket då räknades som landets andra fynd av isabellatörnskata. När Rk under 2007 gick igenom samtliga fynd av arten upptäckte man emellertid (vid studier av de foton och mått som togs vid fångstillfället) att detta faktiskt var en brun törnskata, Europas och därmed landets första fynd av den arten! Sedan 1984 har ytterligare tolv fynd gjorts runtom i Europa; bl a har Norge och Danmark var sitt.

Vi är sannerligen inte bortskämda med sällsynta, östliga tättingarter på Västkusten, varför de båda törnskatorna ovan är verkligt lysande undantag. Tittar man på en karta över Västkusten hänger Hållö som en liten droppe längst ut på Sotenäs(an), just där den relativt raka norra Bohuskusten bryts av ett antal fjordar och innerfjordar som skär djupt in i landskapet. Hållö, för att inte säga hela Sotenäs, ligger alltså strategiskt till, vilket visat sig gång på gång genom åren. Och Ramsvikslandet är kanske Bohuslänns bästa fågelokal. Men sällan har väl Sotenäs visat framfötterna som under hösten 2008!

Litteratur

Hellström, M. Isabellatörnskata. Raritetskommitténs genomgång av de svenska fynden. *Vår Fågelvärld* 8/2007, s. 30-34.

Hellström, M., Kraft, D. & Svensson, L. Brun törnskata *Lanius cristatus* för första gången anträffad i Sverige och Europa. *Vår Fågelvärld* 8/2007, s. 35-38.

Ingemar Åhlund

En av många våren 2008. Västlig svarthakad buskskvätta. Haby bukt, Ramsvikslandet 24 mars 2008. Foto: Thomas Bernhardsson (<http://picasaweb.google.com/fagelfoton>)

Invasion av svarthakade buskskvättor

Den 27 februari 2008 upptäckte Kenneth Johansson en svarthakad buskskvätta vid Haby på Ramsvikslandet, och detta skulle snart visa sig vara inledningen på ett närmast invasionsartat uppträdande av arten under de följande månaderna. Totalt sågs ytterligare minst 17-18 ex i landskapet fram till den 3 maj, fördelade på Karingön, Ramsvikslandet, Tjurpannan, Rörö, Torslandaviken och Fröland. Vid Haby fanns åtminstone 3 ex samtidigt, och på Karingön 2 ex. Detta är det klart mest omfattande uppträdandet av arten hittills i Bohuslän. Förmodligen tillhörde samtliga fåglar den västliga rasen, vars fyndsiffror i så fall nästan fördubblades under första halvåret 2008. Många av oss trodde nog att detta skulle följas av landskapets första häckning, men några sådana indikationer har inte framkommit. Det finns i vilket fall all anledning att hålla utkik efter arten i lämplig häckningsterräng, t ex på Ramsvikslandet, Tjurpannan, Kalvön och Nord-Koster, under mars–augusti.

*En av busksångarna vid häckningsplatsen på Hisingen 15 juni 2007.
Foto: Björn Dellming (www.pbase.com/dellming)*

Allt fler fynd av busksångare

Vi missade tyvärr att få med busksångarhäckningen på Hisingen 2007 i fjolårets artikelnummer av *Fåglar i Bohuslän*. Det året påträffades alltså tre sjungande busksångare i landskapet mellan 1 juni–7 juli: En vid Tofter, Hisingen, en vid Grebbestad, Tanum och en vid Högåsa, Hisingen. Den 1 augusti hittades vid den sistnämnda lokalen ett bo med två stora ungar, vilket innebar att landskapet fått sin första (och landet sin sjätte!) häckning av arten. Blott åtta sjungande fåglar hade påträffats i Bohuslän innan 2007, vilket gör det hela än mer anmärkningsvärt. Fortsättning följde även under 2008, då hela fem sjungande busksångare påträffades mellan 4–21 juni: En vid Strömsvattnet, Strömstad, två vid Bastevik, Nord-Koster, en vid Torskog, Lilla Edet och en vid Ytterby, Kungälv. (Observera att Rrk, den regionala rapportkommittén, ännu inte granskat samtliga fynd.) Det ska bli spännande att se om arten gästar landskapet även under 2009. Kanske kommer den att följa kärrsångarens exempel, om än i mindre skala?

Första häckningen av småtärna i Bohuslän

I början av juli 2008 upptäckte Jan Artursson ett småtärnepar vid Långö lösa tångar, Sotenäs. Fåglarna uppvisade tecken på att häckning var på gång, och sågs så småningom mata två ungar. Slutresultatet blev en flygg unge. Detta var den första rapporterade häckningen i landskapet. Närmast häckar småtärnan i Halland, där runt 25 par påträffades under 2007.

En av de häckande småtärnorna anländer med fisk till ungarna. Lösa tångar, Vägga skärgård, Kungshamn 25 juli 2008. Foto: Jan Artursson

Toppskarvarna fortsätter att föröka sig

Häckplatsen på Soteskär i Sotenäs kommun kontrollerades åter 30 maj 2008. Tommy Järås och medhjälpare hittade denna gång åtta toppskarvsbon bland stenblock och häckande storskarvar. Sju av bona hade ägg eller ungar av varierande storlek, sex ungar ringmärktes. Det ses allt fler toppskarvar längs Västkusten under häckningstid, varav också en del gamla i full häckningsdräkt. Till exempel fanns 135 toppskarvar på Väderöarna 26 maj 2008 (de flesta i och för sig subadulta).

Om de båda islomarternas uppträdande vid Västkusten

Kristoffer Nilsson

Under våren, när majmorgonen fortfarande är ganska kylig men sådär löjligt frisk, sträcker smålommarna in i Kattegatt, och att få se en sträckande vitnäbbad islom med dem är alltid speciellt. Lika speciell är känslan när man plötsligt får in en stor lom över vattnet en kulen höstdag och det visar sig vara en svartnäbbad islom. Ja, möten med islommar är alltid härliga på olika sätt...

Jag började så smått fundera på hur islommarnas flyttningsmönster utmed Västkusten verkligen har sett ut de senaste åren under våren 2006. Det är dock en bra bit mellan handling och tanke så det var först under februari 2007 som jag satte mig med fågelrapporter och annat och började titta på hur det har sett ut, och de resultat jag kom fram till var i vissa fall väntade och i andra fall väldigt överraskande. Jag kommer att hålla denna artikel väldigt kort och fokusera på åren 1992–2006. Jag väljer även att dela upp arterna var för sig och fynden under vår och höst är separerade. Det kan även vara på sin plats att nämna att jag helt har bortsett från rapporter avseende obestämda islommar och att antalsuppgifterna kommer från SOF:s årsbok *Fågelåret*. En relevant fråga kan också vara varför Halland tas upp i en lokal tidskrift över Bohuslän. Jo, jag tycker att det ger en bättre helhetsbild och det är alltid kul att studera kusten i dess helhet.

Svartnäbbad islom

Den svartnäbbade islommen häckar i Europa i huvudsak på Grönland och på Island, och det är nog troligast att de fåglar vi ser på Västkusten kommer därifrån även om fåglar från Nordamerika säkert också kan förekomma. Ända fram till 1996 var islommen, som den då kallades, en art som det krävdes att Raritetskommittén (Rk) granskade. Fram till början av 1990-talet var antalet fynd i Sverige av arten inte fler än runt tio per år och vissa år var det till och med betydligt lägre antal än så. Det kanske kan vara svårt för de skådare som börjat skåda på senare tid att föreställa sig detta. I dagens läge görs det väl nästan tio observationer av arten bara vid Hönö en normal höst.

Arten sågs inte årligen i Bohuslän under perioden 1992–2006, men saknades bara ett år och det var 1997. I Halland är den dock årligt förekommande även om antalen i början av perioden var väldigt låga. Totalt sett har det setts 146 svartnäbbade islommar i Halland och 117 individer i Bohuslän under denna femtonårsperiod. Det ger oss totalsumman 263 exemplar och det betyder i genomsnitt nästan 18 svartnäbbade islommar per år utmed Västkusten. Under åren på 1990-talet gjordes totalt 21 vårfynd och 27 höstfynd. Samma fördelning under 2000-talet ger oss 32 vårfynd och inte mindre än 183 höstfynd. Bryter vi ned detta

*En magnifik syn: en flygande vitnäbbad islom i sommardräkt. Slettnes, Nordnorge.
Foto: Aron Andersson (www.naturepics.se)*

på landskapsnivå så har Halland 36 (25%) vårfynd och 110 (75%) höstfynd medan Bohuslän har 17 (15%) vårfynd och 100 (85%) höstfynd. Det får väl betraktas som ganska likartade trender från de båda landskapen där en tydlig majoritet av den totala mängden är just höstfynd. Det finns väl all anledning att kalla utvecklingen på hösten under 2000-talet för lavinartad, och numera bör det vara ställt utom allt tvivel att ett mindre antal svartnäbbade islommar regelbundet övervintrar i Kattegatt och Östersjön. Det som kan förvåna lite är att fördelningen mellan vår- och höstfynd under 1990-talet var så jämn mellan de båda perioderna.

I *Norsk VinterfuglAtlas*, en fantastisk bok som sammanställer ett norskt vinterfågelprojekt mellan vintrarna 1994–2003, går det att läsa att man uppskattar att 1000-2000 svartnäbbade islommar övervintrar utanför Norges kust. Den europeiska populationen uppskattas till 700-2300 par, enligt BirdLifes beräkningar. Jag tycker även att det kan vara kul att nämna att en studie i Norge av de båda islomsarterna vintertid visade att den vitnäbbade islommen oftare höll till på lite djupare vatten än vad den svartnäbbade gjorde. Utanför Norges kust ser man även mindre flockar med svartnäbbade islommar vintertid. För att se artens ökade uppträdande tydligt utmed Västkusten hänvisar jag till tabell 1.

Vitnäbbad islom

Den vitnäbbade islommen häckar väldigt sällsynt i Europa och huvudpopulationen finner man istället längre österut. En andel av populationen övervintrar dock i Europa och då i huvudsak i vattnen utanför den norska kusten. I *Norsk VinterfuglAtlas* bedömer man att uppskattningsvis 1000 vitnäbbade islommar övervintrar utanför Norges kust. Den totala världspopulationen uppskattas till 4000-5000 par. Utmed den svenska Västkusten har nog den vitnäbbade islommen betraktats som den vanligare av de två arterna under en lång tid, men hur är det egentligen med den saken idag? Jag ber att få återkomma till den frågan.

Inte heller den vitnäbbade islommen har setts årligen i Bohuslän under åren 1992–2006, men i Halland är den årlig. Den enda ”lucka” som finns i Halland är hösten 1995 som inte bjöd på någon vitnäbbad islom alls. Totalsumman för den vitnäbbade islommen i Halland är 224 exemplar medan Bohuslänns totalsumma hamnar på 75 exemplar. Totalt blir det 299 vitnäbbade islommar utanför Västkusten under perioden vilket är några fler än vad den nära släktingen uppvisar. Genomsnittet under femtonårsperioden blir därmed 20 exemplar per år utmed Västkusten. Det totala antalet vårfynd under 1990-talet är 90 exemplar och höstfynden uppgår till 23 exemplar. Under 2000-talet är antalet vårfynd 131 individer och höstfynden 55 individer. Att arten är vanligare under våren var ju ingen vågad gissning då många ses sträcka tillsammans med smålommarna, men att andelen höstfynd har ökat så markant var åtminstone en överraskning för mig. Därför tittade jag även på den landskapsmässiga fördelningen för att försöka finna ett svar på denna ökning, och då blev jag faktiskt ännu mer förvånad. I Halland uppgår antalet vårfynd till 188 individer (85%) och höstfynden till blygsamma 36 exemplar (15%). I Bohuslän är antalet vårfynd 33 exemplar (44%) och höstfynden 42 exemplar (56%). Dessutom kan vi se att huvuddelen av ökningen har inträffat under åren 2002–2005 i Bohuslän då inte mindre än 29 av höstfynden har gjorts. Summan för Halland under samma period är blott tio ”vitnäsor”!

Visst är det överraskande att en så kort kuststräcka kan visa så olika resultat, eller hur? Jag började fundera lite på vad det kan bero på, men jag hittar faktiskt inget svar som jag känner mig riktigt tillfreds med. I många fall är det sydsträckande fåglar som ses och då borde ju åtminstone några till ses i Halland. Visserligen är Bohuskusten välbevakad under hösten, och då särskilt när det blåser från västsektorn, men det är ju Hallandskusten också så det borde inte vara förklaringen till denna skillnad med höst- och vårfördelning på senare år. En annan sak som jag funderade på var att de flesta vitnäbbade islommar som övervintrar i Europa ligger utanför Norges kust och att det därmed så klart är närmare till Norge från Bohuslän än vad det är från Halland, men det känns ju inte heller som någon riktig förklaring. Däremot skulle det kunna vara en förklaring, om vi leker med tanken, att ett väldigt fåtal vitnäbbade islommar regelbundet har börjat övervintra i de norra delarna av Västkustshavet på senare år och sedan ses vid olika lokaler i Bohuslän när de rör sig inom födosöksområdet.

Tabell 1. Antalet svartnäbbade islommar på Västkusten 1992 – 2006

	Halland Vår	Bohuslän Vår	Halland Höst	Bohuslän Höst	Västkusten Totalt
1992	0	2	2	0	4
1993	1	1	1	0	3
1994	2	1	0	0	3
1995	1	0	0	2	3
1996	0	0	6	1	7
1997	6	0	2	0	8
1998	0	0	3	2	5
1999	5	2	5	3	15
2000	5	2	10	5	22
2001	2	2	18	12	34
2002	4	2	15	14	35
2003	2	2	13	19	36
2004	4	2	12	11	29
2005	2	1	11	13	27
2006	2	0	12	18	32
TOTALT	36	17	110	100	263

Känslan att det är samma islommar som man ser på olika lokaler får jag ofta när det gäller den svartnäbbade islommen i alla fall. Mina höstobservationer av vitnäbbad islom på Västkusten är ganska få och sträcker sig nog inte till mer än en handfull, så där har jag inte någon tydlig uppfattning. En annan tanke kan vara rapporterade skådares kompetens och rapportkommittéernas troligen olika bedömningsnivåer, men det är ju ett ganska känsligt kapitel att ge sig in på så det väljer jag bara att nämna utan att lägga några ytterligare värderingar i det. Personligen tror jag dock att de flesta vitnäbbade islommar är korrekt bestämda och rapporterade av observatörerna och därefter rätt behandlade av rapportkommittéerna, och att vi kanske ser en tendens att arten i större utsträckning sökt sig till våra vatten för övervintring än tidigare. Framtida år får väl utvisa om det är "rätt eller fel". Tabell 2 visar artens uppträdande utanför Västkusten.

Lite kuriosas

Den första vitnäbbade islom som sågs i Bohuslän som jag har funnit information om sågs den 25 november 1923 vid Måkholmen i Öckerö kommun. Därefter skulle det dröja ända tills januari 1965 då nästa individ sågs i vattnen utanför Hönö. Nästa gång det var dags var i maj 1970 då en vitnäbbad islom sågs utanför Rörö. I maj 1982 sågs den första individen utanför Öckerö kommun och då vid Sotehuvud. Därefter blev arten också klart vanligare. Totalt har det setts drygt 100 vitnäbbade

Tabell 2. Antalet vitnäbbade islommar på Västkusten 1992 – 2006

	Halland Vår	Bohuslän Vår	Halland Höst	Bohuslän Höst	Västkusten Totalt
1992	4	6	1	1	12
1993	10	1	1	0	12
1994	11	1	1	0	13
1995	7	0	0	0	7
1996	17	0	6	0	23
1997	19	1	3	0	23
1998	8	1	4	2	15
1999	3	1	2	2	8
2000	12	3	1	3	19
2001	6	2	5	4	17
2002	17	1	2	10	30
2003	18	6	4	5	33
2004	18	6	3	5	32
2005	15	2	1	9	27
2006	23	2	2	1	28
TOTALT	188	33	36	42	299

islommar i landskapet före 2007 och alltså endast tre före 1980. Det finns några uppgifter om svartnäbbad islom som jag har funnit från 1800-talet. År 1841 lär den ha setts vid Orust och i april 1879 sågs en någonstans i Strömstads kommun. Jag har inte hittat några ytterligare detaljer kring dessa fynd. I november 1914 var det dags igen och då sågs en vid Strömstad och sedan skulle det dröja ända tills november 1960 innan nästa sågs. Denna gång låg den utanför Fjällbacka. Den första svartnäbbade islom som sågs vid Hönö sågs den 23 januari 1964. Före 1980 finns det uppgifter om 14 svartnäbbade islommar i Bohuslän. Den var alltså klart vanligare än den vitnäbbade under samma tidsperiod. Totalt har det setts drygt 140 svartnäbbade islommar i landskapet före 2007.

Arternas namn

Människor sätter regelbundet namn på fåglar och fåglarna bryr sig troligen ganska lite om vad vi kallar dem. Islommarna är intressanta i detta avseende, tycker jag. Till att börja med vill jag nämna att namnet lom är belagt i Sverige från 1500-talet och lommen har fått sitt namn utifrån lätet. Gissningsvis har det sitt upphov i Sverige kring storlommens härliga läten. Rent vetenskapligt har den vitnäbbade döpts efter den engelska skådaren Edward Adams som var verksam under första halvan av 1800-talet och det har ju inte satt sin prägel på vardagsnamnet i allmänhet. Annat är det ju exempelvis med Rüppels alla arter i Afrika. Den

Svartnäbbad islom. Kalifornien, USA mars 2007. Foto: Martin Oomen

svartnäbbade heter immer och det är mera oklart var detta namn kommer från och vad det betyder, men det lär vara ett äldre namn på fågeln. Förr kallades den svartnäbbade islommen troligen för dimfågel och det är väl inte så svårt att göra sig en bild av vilka historier som berättades om dimfågeln i gamla tider. Storlommen hade förmodligen samma "funktion" i Sverige, och alla som stått en stilla och dimmig gryning vid en storlomssjö och hört den fantastiska sången vet säkert vad jag menar.

I Sverige hade vi en tradition, när jag började skåda fåglar i mitten av 1980-talet, att kalla dem för "islom" respektive "vitnäbbad islom". I mitten av 1990-talet fick islommen ett nytt namn och kallades därefter för "svartnäbbad islom". En ganska logisk utveckling, tycker jag. Samma sak hände ju "labben" på senare tid när den döptes om till "kustlabb". Det senare namnet var jag tveksam till från början, men efter att ha varit i Afrika och skådat sträck så har jag ingenting alls att invända. Ett klockrent namn, vill jag påstå. För att återgå till islommarnas namn så vill jag passa på och bli lite mer internationell. Den svartnäbbade islommen har fått behålla namnet "islom" i både Norge och Danmark och på engelska heter den Great Northern Diver. Den vitnäbbade islommen råder det dock delade meningar om när man granskar namnen i de olika länderna. I Sverige vet vi vad den heter och i Danmark heter den hvidnäbbet islom. I Norge heter den dock

gulnebbblom och det namnvalet får man helt klart stöd för när man ser det engelska namnet, som oftast används i Nordamerika, som är Yellow-billed Loon. Om denna islom verkligen är "gulnäbbad" eller "vitnäbbad" kan man nog tvista om ganska länge. För egen del skulle jag nog föredra att kalla dem för "ljusnäbbad" respektive "mörknäbbad".

Avslutning

Det är helt klart att den svartnäbbade islommen har ökat enormt på Västkusten under senare år och då särskilt på hösten. Den vitnäbbade islommen är stabil i alla avseenden under vårsträcket, men har på senare år ökat kraftigt i Bohuslän under höstarna, med undantag för 2006 som åtminstone tillfälligt bröt trenden, samtidigt som antalet i Halland har varit tämligen oförändrat i jämförelse med tidigare höstar. Som avslutning vill jag försöka besvara den fråga som jag ställde tidigare, och lovade att återkomma till. Nja, den vitnäbbade islommen är nog inte väldigt mycket vanligare än den svartnäbbade utmed Västkusten på senare år. På våren ser man väldigt många fler vitnäbbade och på hösten ser man en kraftig majoritet svartnäbbade utmed Västkusten.

Tack

Ett stort tack riktas till Aron Andersson och Martin Oomen för lånet av de underbara bilderna, samt till Gunnar Wikman för goda historiska uppgifter.

Litteratur

SOF. *Fågelåret 1992–2006*. Stockholm.

Lorentsen, S-H. 2006. Gulnebbblom och Islom. *Norsk VinterfuglAtlas*, sid. 124-127. NOF, Trondheim, Norge.

BirdLife International. 2004. *Birds in Europe: Population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK.

Jonsson, L. & Tysse, T. 1992. Lommar. *Vår Fågelvärld*, Suppl. No. 15. Halmstad.

Kristoffer Nilsson
Svalebogatan 41 A
414 75 Göteborg
kristoffer.nilsson5@comhem.se

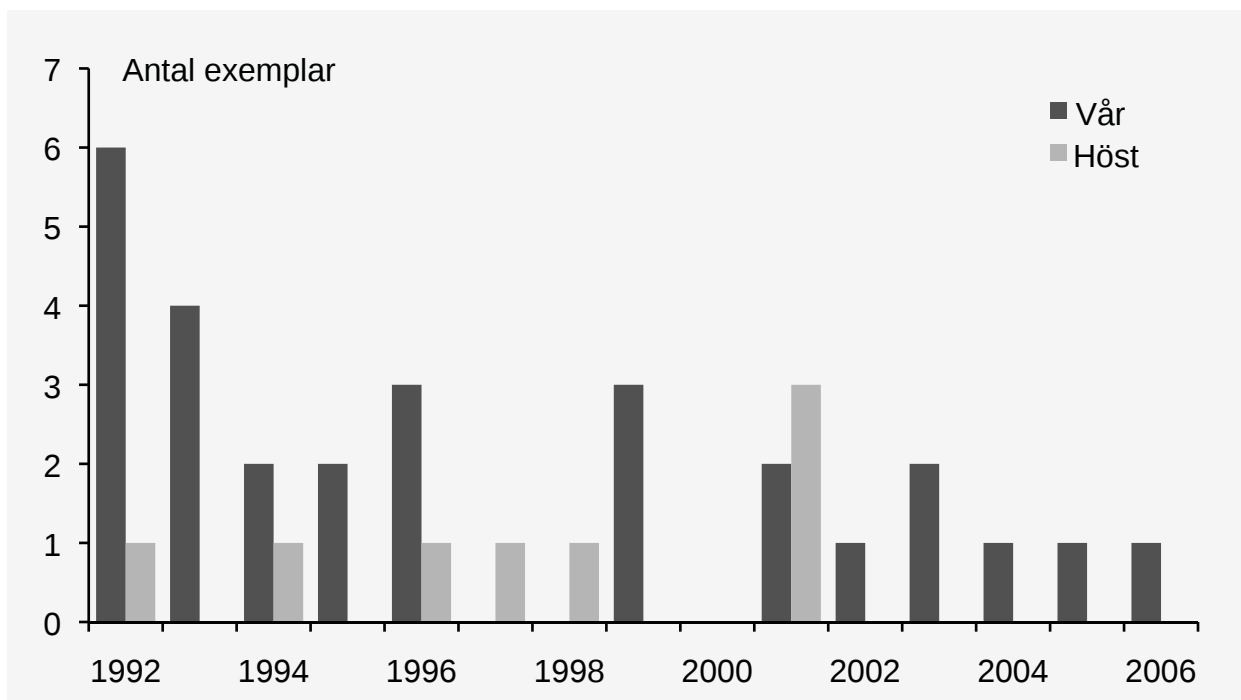
Vittruten i Bohuslän

Kristoffer Nilsson

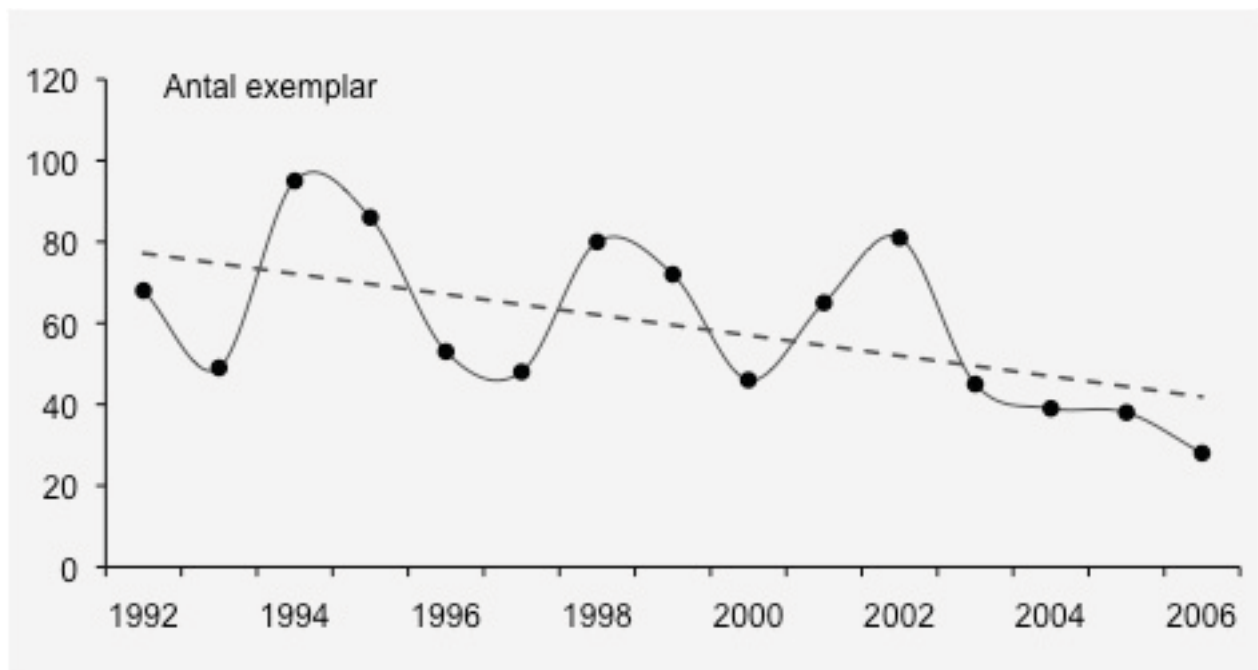
Den storväxta truten hänger som i ett snöre över den lilla hamnen. Fågeln är mycket större än de gråtrutar som den sällskapar med, och mycket ljusare. Det måste vara en vittrut!

Vittruten är en läcker art, tycker jag. När jag inledde min skådarbana i Skåne i mitten av 1980-talet så såg jag min första vittrut. Därefter har det blivit några stycken i Sverige och ganska många utomlands. I början av 2007 så skrev jag en artikel till tidskriften *Fåglar på Västkusten* som behandlade vittrutens negativa utveckling på Västkusten, och här kommer en text som i huvudsak fokuserar på artens utveckling i Bohuslän. Jag kommer främst att behandla åren 1992–2006, och antalsuppgifterna är hämtade från SOF:s årsbok *Fågelåret*. Uppgifter som publiceras från tidsperioder tidigare än 1992 har jag fått av Peter Strandvik.

I Bohuslän har det setts 36 vittrutar under femtonårsperioden 1992–2006. Endast ett år saknades arten helt och det var 2000. Det bästa året var 1992 med sju vittrutar. Om vi tittar på hur de har fördelat sig över året så är en övervägande majoritet ”vårfynd”, det vill säga att de har setts under det första halvåret. Totalt 27 vittrutar är observerade under ”våren” vilket motsvarar 78%. Om vi delar in femtonårsperioden i tre femårsperioder så ger den första femårsperioden 20 vittrutar (56%), medan den andra ger tio (28%) och den sista blott sex individer

Figur 1. Antalet vittrutar i Bohuslän mellan 1992 och 2006 fördelade på vår och höst.

Figur 2. Antalet vittrutar i Sverige mellan 1992 och 2006. Den streckade linjen indikerar trenden för tidsperioden.

(16%). Nedgången blir därmed ganska tydlig. För att se vittrutens uppträdande i Bohuslän under perioden så hänvisas till diagram 1.

Hur ser det då ut i Halland? Minskar vittruten på samma sätt där? Ja, det gör den tyvärr. I Halland har det under samma tidsperiod setts 138 vittrutar. Delar vi in femtonårsperioden på samma sätt för Halland så får vi 72 vitttrutar (52%) under den första femårsperioden och 55 exemplar (40%) under den andra, medan den sista endast bjöd på 11 individer (8%). Vittruten minskar alltså ganska kraftigt på senare år utmed hela Västkusten. Då undrar kanske någon hur det ser ut i Sverige som helhet, och visst är det en relevant fråga i sammanhanget. Åren 1992–1999 var goda år för vittruten i Sverige och 551 vittrutar observerades i landets landskap, vilket ger i genomsnitt 69 vittrutar per år. Totalsumman under åren 2000–2006 uppgick till 342 vittrutar, och i genomsnitt betyder det 49 vittrutar per vinter. Nedgången på nationell nivå är alltså inte riktigt lika stor som på Västkusten. För uppträdandet i Sverige under perioden hänvisas till diagram 2.

Hur ser det då ut i vittrutens häckningsområde? Jo, i det senaste storverket *Birds in Europe* som kom från BirdLife 2004 ger man vittruten statusen "Secure", vilket betyder att artens population bedöms vara stabil. Populationsuppskattningarna som sammanfattas är ofta från 1990-talet eller inledningen av 2000-talet, och den totala "Europapopulationen" uppskattas till <140 000 par, varav en överlägsen majoritet häckar på Grönland. I den fantastiska boken *Gulls* från 2003 uppskattas populationen till >100 000 par.

Jag vände mig till några danska, isländska och norska skådare för att se hur läget var vid häckningsplatserna idag, och från Grönland bedöms populationen

Ung vittrut. Göteborgs fiskhamn, mars 2007. Foto: Kristoffer Nilsson

vara stabil och kanske till och med lite ökande (Melftofte per e-post). Däremot syns en kraftig nedgång i beståndet vid Svalbard (Bangjord per e-post) och det är ju oroväckande. I det senaste praktverket från Norge, *Norsk VinterfuglAtlas*, bedöms häckningsbestånden i Barentshavregionen till 7000-17 000 par vid förra sekelskiftet, varav 4000-10 000 par förekommer på Svalbard. Observera dock att man har sett en nedgång på Svalbard sedan dessa uppskattningar gjordes. Även på Island har arten minskat (Petersen per e-post). Däremot bör man nog ändå betrakta "Europapopulationen" som stabil även idag eftersom de grönländska vittrutarna inte bedöms minska.

Hur kan då den kraftiga nedgången på Västkusten förklaras? Jag är inte säker på att någon kan säga säkert vad nedgången beror på, men jag tror främst att nedgången beror på att hamnarna har förändrats. Fisket har rationaliserats och hamnarna erbjuder nog inte så mycket mat som de gjorde förr. Vittrutarna tjänar därmed inget på att flyga in till hamnarna utan kan istället stanna kvar till havs. Även det faktum att vi har haft mildare vintrar under en lång rad av år skulle kunna förklara nedgången. Populationsminskningen på Island och Svalbard kan vara en

annan anledning, och klimatförändringar och miljögifter är andra saker som säkert kan påverka vittruten negativt i ett större perspektiv.

Nu tänkte jag att vi tar oss tillbaka i tiden en stund. Den första vittrut som jag har hittat uppgifter om i Bohuslän sågs på Rörö i Göteborgs Norra skärgård på nyårsafton 1961. Därefter sågs en i Hästevik på Hisingen den 12 mars 1963, innan det var dags för Rörö igen med ett fynd den 21 februari 1965 och ett fynd på julafton 1966. Dessa fyra vittrutar sammanfattar 1960-talet i Bohuslän. Det första fyndet utanför Göteborgsområdet gjordes den 3 januari 1970. Denna vittrut sågs i Hamburgsund. Under 1970-talet gjordes ytterligare sju fynd, varav tre på Hönö. Under 1980-talet ökade fynden markant, och det gissar jag främst berodde på ökad skådaraktivitet samt bättre fältbestämningskunskaper. Totalt har det setts 113 vittrutar mellan åren 1961–2006 i Bohuslän. En väldigt hög andel av dessa är yngre fåglar.

Som avslutning vill jag också nämna att vittruten minskar även i de danska hamnarna, ungefär på samma sätt som vid den svenska Västkusten. Minskningen i Danmark inleddes dock redan under 1990-talet då antalen utmed den svenska Västkusten fortfarande var förhållandevis höga. Genomsnittet i Danmark mellan åren 1978–1992 var 124 vittrutar per år, medan genomsnittet mellan åren 1993–1998 sjönk dramatiskt till 62 vittrutar per år. Minskningen har sedan fortsatt: mellan åren 1999–2004 är årsgenomsnittet blott 47 vittrutar, och den lägsta säsongssumman under perioden hamnar på blott 23 exemplar år 2002 (uppgifter från *Fugle i Danmark*).

Tack till Hans Meltofte för uppgifter om hur det står till med vittruten på Grönland, till Georg Bangjord för information om läget i Norge och på Svalbard och Aevor Petersen för information om läget på Island. Jag vill även tacka Peter Strandvik för fina obssammanställningar från Bohuslän, samt Ingemar Åhlund för kommentarer på denna text.

Litteratur

- BirdLife International. 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK.
- Olsen, K M & Larsson, H. 2003. *Gulls of Europe, Asia and North America*. London, UK.
- SOF. *Fågelåret 1992–2005*. Stockholm.
- DOF. *Fugle i Danmark 1999–2004*. Köbenhavn, Danmark.
- Bakken, V. 2006. Polarmåke *Larus hyperboreus*. Sid. 230 – 231, *Norsk VinterfuglAtlas*. NOF, Trondheim, Norge.

Kristoffer Nilsson
Svalebogatan 41 A
414 75 Göteborg
kristoffer.nilsson5@comhem.se

En fågel som andra

eller: när klubben kom till sta'n

Rolf Ryberg & Ingemar Åhlund

Under fyra blåsiga januaridagar 1993 fick vi bohusskådare uppleva några fläckar från "den stora världen", först i form av ett par rara arktiska fågelgäster, sedan i form av den åtföljande invasionen av fågelskådare. Händelserna kom att ge oss en delvis ny syn på både dagens fågelskådning och vårt eget intresse.

Ingemar: Vår berättelse börjar onsdagen den 20 januari 1993, då Jörgen Olsson kliver ur sin bil vid Utbys fågeltorn, en bit väster om Uddevalla. Regnet öser ner och det blåser snålt. Handkikaren är med, men orsaken till besöket är en kvarglömnd fågelrapport i tornets brevlåda. Utanför tornet lyfter en mycket ljus trut från ett fågelkadaver i strandlinjen. Kikaren tas fram, och spänningen stiger när Jörgen ser vita vingpennor och ett litet, runt huvud med klen näbb – en ung vitvingad trut!

Strax är Jörgen på väg in till staden för att hämta tubkikare, kamera och någon skådarkompis. Jag råkar svara då Jörgen ringer med andan i halsen, och snart är vi på väg mot Utby. Under den korta bilfärden pratar vi om väderläget: de senaste veckorna har hårda vindar pressat in massor av tretåiga måsar i innerfjordarna, till platser där man mycket sällan ser arten. Situationen påminner mycket om januari 1983, då dessutom två rosenmåsar siktades längs Västkusten. Vi skrattar gott åt våra fantasier.

Den vitvingade är kvar, och efter att ha granskat den en stund bestämmer vi den till en 2K-fågel. Upprymda ringer vi efter Rune Hixén, Dan Korn och Janne Uddén, som genast sliter sig från jobbet för en blixervisit. Efter någon timme lämnar Jörgen och jag platsen och åker de få kilometrarna till Mollön, i hopp om att hitta Curt Josefsson. Han måste ju också få se truten.

Men varken Curt eller hans bil syns till. Ute vid de översvämmade strandängarna flyger ett dussin måsar, de flesta tretåiga. Bland dem urskiljer Jörgen på långt håll en avvikande, mindre mås. Det usla vädret till trots så plockas tubkikarna fram igen. Det har gått mindre än femton minuter sedan vi lämnade truten vid Utby.

In i tubfältet kommer... "EN ROSENMÅÅÅÅS!!!" skriker jag, och Jörgen har också sett – det hörs! Hjärnan blockeras av upphetsning. Okularet immar igen och ögonen tåras i blåsten. Kan det verkligen vara möjligt? Vi kraxar osammanhängande: "Kolla den korta näbben! Ser du kilstjärten?" Jörgen ger sin fina bil en spark och skriker rakt ut! Vi skrattar, tjoar och uppför oss som om vi avgjort VM-finalen i hockey. Samtidigt håller vi på något sätt ett öga på måsen. Sedan kommer paniken. De andra måste ju också få se den, annars tror de oss

Första skymten av rosenmåsen. Utby, Uddevalla 20 januari 1993. Foto: Jörgen Olsson

aldrig! Jörgen räcker mig sin kamera och rusar iväg för att åter ringa Janne och de andra. Själv plaskar jag ut på maden. Autofocusen arbetar hårt, och jag får ingen ordning på den. Min puls är löjligt hög. Regnvatten och imma på sökaren och linsen, händerna skakar. Då lyfter rosenmåsen, utan att jag knäppt en enda bild. Den flyger rakt över mig och försvinner ut över fjorden! Hjälp!

Men vi kan vara lugna (nåja), den landar på vattnet en bit ut i nästa bukt. Jörgen lyckas nu ta ett par bilder av fågeln. Janne och Rune anländer. Kanske misstänker de oss för "övertändning" vid det här laget. Även Curt dyker upp. Efter en stunds ivriga kikarstudier ber han oss nypa honom i armen, vilket skulle komma att bli ett vanligt önskemål denna dag. Fler lokala skådare infinner sig de närmaste timmarna. Rolf nås nu på omvägar av "larmet".

Ett skämt – eller?

Rolf: Biltelefonen ringer, och jag svarar. Det är säljaren på jobbet: "Dan har just varit här och sökt dig. Det är en vit trut och en rosen-nånting på Mollön." "Vad säger du? Är det en vittrut eller en vitvingad trut på Mollön?" "Ja, och en rosen-nånting. Jag hörde inte vad Dan sa. Han var bara här i fem sekunder och verkade rätt uppjagad." "Vadå rosen-nånting? Sa han rosenmåsa?" "Ja, så hette den."

Jag lägger på luren och känner hur pulsen ökar: Kan det vara sant? En rosenmåsa på Mollön! Nej! De försöker givetvis driva med mig. Jag är för någon

sekund helt övertygad om att det hela är ett plump skämt, och bestämmer mig för att fortsätta min affärsresa som planerat.

Jag går ur bilen och känner hur hjärtat börjar slå allt fortare igen. Tänk om det är sant! Tänk om jag missar en rosenmås i våra hemmamarker! Bäst att ringa Janne på museet. Han svarar, och jag frågar om han sett fåglarna. ”Ja, båda två”, svarar han. Han låter konstig på rösten. ”Är det verkligen en rosenmås då och inte en ung dvärgmås?” frågar jag utan att veta fågelns ålder. ”Nej, jag vet att det låter otroligt, men det är faktiskt en rosenmås, en gammal fågel.” Jag vet inte om jag hann säga hejdå till Janne.

Rossfrossa

På vägen mot Mollön tänker jag på maj 1981, då vi på Nidingens fågelstation nåddes av meddelandet om att landets första rosenmås upptäckts vid Ölmeviken. Jag minns den panik som utbröt hos delar av personalen, när transport till fastlandet inte kunde ordnas. Vi var fångade på ön för flera dagar framåt. Vi gav till och med denna panik ett namn: ”Ross’ illness”! [Red. anm. Artens engelska namn är Ross’ Gull.] Jag minns hur jag då sa: ”Om jag någonsin kommer att få se en rosenmås, så slutar jag se på fåglar. Då har jag förmodligen sett allt!” Så känner jag fortfarande tänker jag då jag svänger ner mot Mollön. Det är som om en dröm håller på att gå i uppfyllelse.

Jag ser de andra stå längre fram på vägen, och till vänster står en ljus liten mås på maden, sju-åtta meter från bilen. Det är den! Jag ser det utan att ens ta upp kikaren. Otroligt! Vilken fågel! Jag får svårt att andas, det snurrar i huvudet och hjärtat är på väg ut ur bröstet. Jag vill skrika men vågar inte, trots stängda bilrutor. Jag är rädd att skrämma måsen. Istället fortsätter jag med bilen fram till de andra. Jag slänger mig ur samtidigt som Curt förvånat undrar: ”Såg du den inte?” Jag kan inte hålla igen längre, utan ger ifrån mig något som närmast kan beskrivas som ett vrål. ”Han har sett”, mumlar Curt. Så in i bilen igen, för att backa tillbaka. Efter att ha studerat rosenmåsen ordentligt, ansluter jag mig till de andra. Tänk att det var sant – härligt!

Ingemar: Vi dröjer oss kvar, genomfrusna och blöta. Vi kan inte se oss mätta på rosenmåsen. Om en del andra måsarter har ett mildt ansiktsuttryck, vad ska man då säga om det hos denna storögda, kortnäbbade mås? GULLigt? Det är en gammal fågel i vinterdräkt, och på nära håll kan man se en ljus rosa ton på bröstet och magen. De särpräglade dragen förstärks av det lilla, duvlika huvudet och den befjädrade näbbasen. Flykten är mycket lätt, tärnlikt dansande. Vingarna är relativt långa och spetsiga, stjärten unikt kilformad. Vi upptäckte efter en stund att ”vår” mås hade en oljefläck på vänster sida, varför glädjen kom att grumlas en smula. Inte ens en rosenmås kommer undan oljespillet – nu önskade man nästan att den stannat kvar hemma i Arktis. Nästan, alltså.

I skymningen flyger rosenmåsen rakt ut över fjorden och försvinner. Vi känner oss belåtna, eftersom nästan alla lokala skådare har fått se den. Det känns

ändå lite oroligt när vi skiljs åt. Kommer den att överleva natten? Vi misstänker också att stora skaror fågelskådare är på väg hit till kommande morgon, då vi tidigt bad Janne ringa in måsen till "klubbens" telefonsvarare. Får de se någon rosenmås? Vi har nog alla lite svårt att somna denna blåsiga januarikväll.

Förväntansfull spaning

Rolf: Det är ännu mörkt då jag kommer fram till Mollön på torsdag morgon. Klockan är bara kvart i åtta. Ändå är ett femtiotal personer redan på plats. Det blåser fruktansvärt, och kallt är det, svinkallt. Jag lämnar bilen, tar kikaren och går upp på vägen. Överallt ser jag folk, och tittar jag upp mot ladan i norr ser jag rader av dansande ljuskäglor från bilar på väg ner till parkeringen. Så småningom börjar det ljusna något, och en del försöker hitta "vår vän" genom ivrigt spanande. Plötsligt ser en uppsalabo något som lyfter från viken bortom maderna. "En trut", säger han, "med väldigt ljusa vingar – måste vara den vitvingade." Fågeln som knappt syns i mörkret försvinner ut över fjordens vatten.

Alla spanar. Efter en kort stund har det ljusnat betydligt, och nu ser vi ett tiotal tretåiga måsar som fladdrar över bukten i den hårda vinden. Vi "lokala" tittar noga på de tretåiga och antecknar åldrarna. Arten är sällsynt så här långt från havsbandet, inte ens årlig. Nu är det långt över hundra skådare på plats, alla förväntansfullt spanande.

"Iiiiiiii!" Plötsligt ljuder en visselpipa. "Dar e' den!" skriker någon på bred skånska. "Var? Var?" skriker en nollåtta. In från fjorden kommer tre fåglar flygande. Först den vitvingade, sedan en tretåig och så anledningen till att vi alla står här i stormbyarna denna kalla januarimorgon: rosenmåsen.

Alla rusar mot fältet

Det är som om tiden stod stilla. Vi har de tre fåglarna i samma kikarfält! Ingen säger något. Ingen känner längre den bitande kalla vinden. Alla följer denna ljusa, mycket vackra lilla varelse, som likt en fjäril fladdrar fram över fälten. Strax därefter ser jag i ögonvrån hur folk skrikande slänger upp armarna i luften. Jag tar ner kikaren och kan iakttä ett skådespel vi aldrig tidigare sett i dessa trakter. Normalt sansade människor skriker okontrollerat, kända som okända omfamnar varandra, en del dansar någon slags rituell dans (nyttkryssdans?), man jublar, visslar och betar sig. Den värsta bingolottovinnare skulle framstå som otroligt stel i jämförelse. Jag kan bara konstatera: klubben har kommit till sta'n!

Plötsligt rusar alla mot fältet där fåglarna slagit sig ner. Jag hämtar kameran i bilen och följer sedan efter folksamlingen, och möter då två personer som jag känner igen från Öland. Förvånad ser jag hur de startar bilen och ger sig av. Jösses! Åkt så långt och stannar inte mer än några minuter! Som sagt, klubben är i sta'n.

Väl framme vid klungan söker jag position för att kunna ta bilder om rosenmåsen lyfter igen. Den står nu på en lerig åker, bredvid en nydöd tretåig mås i framåtlutad ställning. Denna tretåiga skulle förstöra lyckan för den

stockholmare som på långt håll fotade dessa två ihop, utan vetskap om den tretåigas belägenhet, och förtjust utropade: "För h-e! Tretåig och rosenmås på samma bild!" Ansiktsuttrycket förändrades radikalt när nollåttan upplystes om att den tretåiga tagit ner skylten. "Det här var ju kul, men det var roligare att se den på Shetlandsöarna", säger en skåning aningen kaxigt, och fortsätter: "Där räknar man med att det går en rosenmås på tiotusen sträckande tretåiga!" En sansad åhörare replikerar direkt: "Vad är det med det då? Här går det ju en på tio!" Så här fortsatte resten av dagen. En del av oss stannade ända tills mörkret lade sig över Mollön, och den enda som verkade oberörd av allt ståhejet var rosenmåsen.

Fotosessionen

På fredagen har vinden ökat ytterligare, över 35 m/s i vindbyarna. Ändå flyger rosenmåsen oberört fram och tillbaka över strandängarna. Jag har kommit för att försöka ta bättre bilder än de jag fick dagen innan. Rosenmåsen ställer sig i strandgräset, och jag bestämmer mig för att försöka "krypa" på den. Jag går sakta ner mot måsen. På 25 meters håll lägger jag mig ner och ålar fram. Vid 15 meter tar jag några "säkerhetsskott", och på fem meters avstånd tittar måsen på mig, lite undrande. Han är inte nervös, eftersom han inte sträcker på sig. Istället studerar han mig! Jag ställer in skärpan och ska trycka av. Filmen är slut! Panik! Ny film ligger i jackfickan, men kan jag byta film utan att skrämma min vän? Jag chansar. Det är ju inte varje dag man ligger fem meter från en rosenmås. Jag ser honom hela tiden i ögonvrån, och plötsligt, mitt under filmbytet, gäspar han, ställer sig tillrätta och – somnar! Här ligger jag fem meter från honom, med bultande hjärta och alla muskler på helspänn. Då tröttnar han och somnar.

När vår fotosession är över har jag tagit ett tiotal filmer. Jag tittar på honom utan kamera en stund. Han lägger huvudet på sned och granskar mig återigen. Min bästa observation av en rosenmås, och kanske hans bästa av en människa!?

Farväl till rosenmåsen

Ingemar: Under lördag förmiddag, när de största folksamlingarna hade anlänt, tröttnade vår celebra gäst och lämnade platsen. Trots allt hade den ju troget uppträtt här i fyra dagar. Jörgen Olsson och Hans Börjesson befann sig nu vid Utby, där fler märkliga fågelhändelser väntade. Först dök den vitvingade truten upp, nu med en artfrände, 3K, i släptåg! En stund senare passerade rosenmåsen på nära håll västerut, nästan som för att ta farväl. Jörgen fick nu också det sista fotot som togs av fågeln (se nästa sida).

Som alltid när stora mängder skådare samlas så upptäcktes också en del bonusarter, exempelvis stormfågel, havsörn och alkekung. Den sistnämnda var ett par gånger uppe och surrade i den hårda vinden, och var mycket nära att krocka med förvånade skådare.

Under de här kaotiska dagarna vallfärdade hundratals skådare till Mollön från snart sagt alla delar av vårt land, från Umeå i norr till Malmö i söder. Vår

*Sista skymten och fotot av rosenmåsen. Utby, Uddevalla 23 januari 1993.
Foto: Jörgen Olsson*

vän kunde inte valt en, ur vår synvinkel, bättre plats att besöka: lätt att hitta, fina grusvägar utan trafik, gott om parkeringplatser och fri sikt. Det hela liknade en väl regisserad föreställning. Flera tidningar gjorde reportage, liksom radion, och den regionala TV:n visade en rosenmås (i full sommardräkt!) någonstans ifrån.

Till slut blev alltsammans nästan överkligt, och man kände sig en aning vilsen. När så rosenmåsen lämnat oss upplevde åtminstone jag ibland en känsla av tomhet, ungefär som när man i barndomen öppnat alla sina julklappar...

Undringar

Ingemar och Rolf: Så småningom sänkte sig lugnet åter över Mollön, både bokstavligt och bildligt. En av de vitvingade trutarna sågs visserligen också senare, men annars återgick både skådartillvaron och vintervädret snart till mer normala gångor.

När kommer vi att få uppleva något liknande här i trakten? Man undrar. En till synes ouppnåelig dröm har förverkligats. Vi har fått se denna närmast legendariska fågelart i våra hemmamarker, på mycket nära håll och under fyra dagar.

Men man kan inte låta bli att fundera över detta oerhörda ståhej. Hur kommer det sig att skådare åker miltals, tar ledigt (?) från arbetet eller skolan och är som galna inför synen av en fågel? Vad är det som gör denna art så attraktiv för oss fågelskådare? Är det dess utseende? Dess sätt att röra sig? Sällsyntheten? Namnet? Det mytiska skimmer som omgett arten på grund av dess avlägsna, länge oåtkomliga sibiriska häckplatser? Eller är det något annat?

Vi vet inte. Det enda vi vet är vad vi såg andra göra, och vad vi själva kände inför rosenmåsen. Vi betedde oss inte ett dugg förnuftigare eller annorlunda än de mer långväga fågelskådarkollegor som besökte Mollön under de här blåsiga och kyliga dagarna i januari 1993.

Så här i efterhand har många och långa samtal handlat om vår vän rosenmåsen. Konstigt nog – för trots allt är den ju bara en fågel som andra... eller?
(Den ursprungliga versionen publicerades i *Vår Fågelvärld* nr 8/1993)

En skärgårdssmygs äventyr

Ingemar Åhlund

En dag i slutet av mars 2007 var brorsan och jag på väg söderut utanför Tanumskusten, med siktet inställt på Väderöarna. Vi kollade de yttersta skären, på jakt efter roskarlar och skärsnäppor, och nådde så småningom det lilla skäret Hjälmebåden, drygt fem km väster om Havstenssund och kanske en och en halv km utanför de yttersta öarna. På skäret stod ett gäng topp- och storskarvar och en roskarl. När skarvarna lättat stod roskarlen kvar, men där fanns ytterligare en fågel, nämligen en gårdsmyg!

Fågeln satt alldeles stilla i en märkligt lutande vinkel (kanske var den yr av stanken från skarvblafforna?!). Gissningsvis hade den anlänt från Danmark eller ännu längre bortifrån under natten eller tidiga morgonen, och utmattad landat på första bästa plats. Plötsligt lyfte den lilla bruna fågeln och flög snett uppåt, i riktning mot fastlandet. Efter något hundratal meter, på kanske tjugofem meters höjd, slutade den fladdra. Istället gled den nedåt med sina runda små vingar utspärrade, likt en sjungande trädpiplärka, för att till slut landa på havsytan. Den försökte sedan lyfta ett par gånger från vattnet, nu enbart inställd på att nå tillbaka till skäret, men kom ingenstans.

Vi körde fram till den stackars smygen som låg på vattnet likt en miniatyrversion av en alkekung, komplett med stjärten i vädret och hängande vingar. Då vi kom närmare började den med hjälp av fötterna simma mot båten. Illusionen var fullständig: världens minsta alka! Det fattades bara att den skulle börja snorkla och dyka också. På ett par meters håll tycktes den lägga märke till de båda människorna ombord och simmade istället bort från båten. Jag sträckte ned handen då vi nådde fram, och gårdsmygen ändrade sig. Med en sista kraftansträngning kravlade den sig upp i min kupade hand.

Den blöta lilla krabaten darrade som ett asplöv. Med sina slutna ögon och snett uppåtriktade näbb liknade den en medtagen fågelunge. Matti rotade fram sin extramössa ur ryggsäcken, och jag ”bäddade ned” den lilla alkekung-imitatören i min tömda smörgåslåda. Vi fortsatte mot söder och stötte nästan omgående på en äkta alka i form av en ung lunnefågel. Jag tittade då och då till vår passagerare, som fortfarande satt och darrade med slutna ögon, som om den återupplevde simturen om och om igen.

Till slut nådde vi Morö, där vi tänkte fika en stund i den fina naturhamnen på insidan ön. Jag skulle just titta till gårdsmygen när den surrade förbi mitt ansikte, ut ur ruffen och iland på Morö. Fågeln ruskade energiskt på sig, rättade till några fjädrar och verkade pigg och till synes återställd. Sedan försvann den in bland snåren på ön. Nu hade den visserligen fortfarande en bra bit kvar in till fastlandet, men förutsättningarna att nå dit var förhoppningsvis bättre här än på Hjälmebåden,

*Torrskodd skärgårdssmyg. Hamneskär, Pater-Nosterskären 21 september 2008.
Foto: Peter Hvass (www.hvassnatur.se)*

där denna skärgårdssmyg nog snart hade blivit trutföda. Kvar i Mattis mössa fanns ett litet, litet, vitt visitkort.

Under de drygt fyrtio år jag skådat fågel till och från har jag nog bara sett landfåglar ligga på vattnet vid två tidigare tillfällen: en gång då en koltrasthane landade mitt i sundet mellan Skaftö och Lindholmen, samt en gång då en ringduva hamnade i vattnet utanför Kilesand på Syd-Koster. Trasten hade förmodligen flytt undan en hök, medan duvan, som kanske var skadad på något sätt, förföljdes så intensivt av kråkor att den tvingades gå ned på vattnet.

Koltrasten låg stilla som en svart fjäderboll på vattnet i en halv minut, varefter den lyfte och flög över till holmen. Ringduvan började däremot med hjälp av fötterna simma tillbaka mot stranden, vilket tog väldigt lång tid, och steg till slut upp på sandstranden, ordentligt blöt och obeskrivligt ynklig.

Senare läste jag att det inte är alltför ovanligt att landfåglar landar på vattnet. All luften i fjäderdräkten ger god flytförmåga, åtminstone för en stund. Det lär till och med vara så att tättingar ibland "mellanlandar" på vattnet under flyttningen, till exempel då de passerar Medelhavet. Det är mycket man inte vet...

Fiskgjusen som häckfågel i Bohuslän

Rune Hixén

Fiskgjusen betraktas som en sällsynt fågel i Bohuslän och häckningar av arten har endast sporadiskt rapporterats. Det är av den orsaken obekant hur många par som egentligen häckar i vårt landskap. För att söka bringa klarhet i detta genomförde artikelförfattaren år 2007 en inventering av arten, och det är resultatet av denna som redovisas i nedanstående artikel. Här görs även ett försök att beskriva artens historiska utveckling i vårt landskap. (Artikeln publicerades ursprungligen i Fåglar på Västkusten nr 2/2008.)

Metodik

En omfattande genomgång av den svenska jakt- och fågellitteraturen har tidigare genomförts, och ur detta material hämtades uppgifter om fiskgjusens historiska förekomst i Bohuslän. Detta har kompletterats med en total genomgång av tidskrifterna *Vår Fågelvärld*, *Fågelåret*, *Fåglar på Västkusten*, *Fåglar i Bohuslän*, *Fåglar i Uddevalla kommun* och samtliga *Fågelrapporter från Västkusten*. Dessutom har de rapporter av fiskgjuse, som redovisas på *Svalan*, *Fågelrapportering på nätet*, genomlästs.

Brev med uppmaning att rapportera häckningslokaler skickades ut till samtliga de 93 hembygdsföreningar som är anslutna till Bohusläns Hembygdsförbund. Upprop publicerades i *Fåglar på Västkusten* och på Bohusläns Ornitologiska Förenings hemsida. Till detta skall läggas den uppmaning att rapportera observationer av fiskgjuse, som Jan Uddén riktade till Radio Västs lyssnare i programmet *Naturtimmen*.

Kommunombuden i Bohusläns Ornitologiska Förening har utfrågats, och kontakt har tagits med de ornitologer som kunde tänkas ha kunskap om fiskgjusens förekomst i Bohuslän. Totalt har omkring 160 personer intervjuats.

Ringmärkarna John Wall i Nol, Bengt Wiklund i Ed, Thomas Liebig i Stenungsund och Leif Danielsson i Alafors kontaktades, och dessa ställde välvilligt sitt material till projektets förfogande. Från Ringmärkningscentralen erhöles märkningsdata om samtliga återfynd av i landskapet ringmärkta fiskgjusar och samtliga datalagda märkningar av boungar i Bohuslän.

Inventeringen genomfördes under perioden 12 april–13 augusti. Under sammanlagt 29 fältdagar kontrollerades i stort sett samtliga lokaler där arten tidigare rapporterats häcka, samt de tips som inkommit under förarbetet.

Utvecklingen i Sverige

Fiskgjusen var förr en allmän häckfågel över större delen av Europa. Sedan mitten av 1800-talet har den dock försvunnit från så gott som hela Centraleuropa på grund

Fiskgjuse. Kristiansborg, Lycke, Kungälv 10 april 2006. Foto: Peter Hvass (www.hvassnatur.se).

av förföljelse. Även i Sverige var fiskgjusen påfallande fåtalig under 1800-talets senare del, förmodligen till följd av förföljelse. Vad man vet har dess utbredning i Sverige inte förändrats i något väsentligt avseende sedan 1800-talet. Beståndet minskade dock kraftigt på grund av förföljelse i början av 1900-talet. Sedan arten fridlystes i slutet av 1920-talet ökade fiskgjusen i antal, en utveckling som fortsatte fram till införandet av biocider inom jord- och skogsbruket under 1950-talet (Svensk fågelatlas 1999).

År 1971 utsågs fiskgjusen till riksinventeringsart och en landsomfattande kartläggning genomfördes. Totalt inkom rapporter om 1 238 säkra och 62 troliga häckningar. Utifrån dessa bedömdes den svenska populationen uppgå till omkring 2 000 par (Österlöf 1973).

Resultatet från riksinventeringen var förmodligen en underskattning av det verkliga antalet par. Därefter har en viss ökning skett och fortsatt även senare. I mitten av 1980-talet beräknades det svenska beståndet till 2 900–3 200 par, och tio år senare bedömdes populationen uppgå till 3 400–4 100 par, vilket utgör drygt 40% av det totala europeiska beståndet (Svensk fågelatlas 1999).

Fiskgjuse. Kristiansborg, Lycke, Kungälv 27 juli 2007. Foto: Peter Hvass.

År 2001 gjordes en förnyad riksinventering. Totalt rapporterades 1 928 säkra och 1 474–1 645 troliga eller möjliga häckningar. Resultatet av inventeringen, 3 402–3 702 par, ligger inom det intervall, som redovisades i *Svensk Fågelatlas* år 1999 (Ryttman 2004).

Utvecklingen i Bohuslän

Första gången fiskgjusen omtalas i skrift från Bohuslän är troligtvis år 1746. Då utkommer Johan Oedman, prost i Tanum, med sin "Chorographia Bahusiensis", och bland de fåglar han uppräknar som förekommande i landskapet återfinns både "Fiske-Falcker" och "Fisketiufwar, som göra skada på Fiskdammar". Möjligtvis avser Oedman här både havsörn och fiskgjuse. Arten har naturligtvis funnits i landskapet långt innan dess. Vid utgrävningar av en fornlämning vid Ånneröd i Strömstads kommun hittades i en kökkenmödding (avfallsgrop) år 1905 benrester av bl.a. fiskgjuse. Fynden visade sig vara från yngre stenåldern, från vad man senare kom att kalla "den gropkeramiska kulturen", omkring 2 400–2 000 f. Kr. (Frödin 1906, Ekman 1922, Jonsäter 1982).

Den välbekante fågelmålaren Wilhelm von Wright, som från 1830-talet och fram till sin död 1887 bodde på Orust, skriver i december 1849: "Falco Haliaetus Lin. visar sig vissa år under vårflyttningen, företrädesvis vid insjöar, dock äfven någon gång vid hafvet, i April månad - 1843 d. 20:de och 1845 d. 15:de April. Under sommaren eller höstflyttningen har jag aldrig sett honom i skärgården."

I litteraturen förekommer under 1800-talet endast en notis rörande häckning

i Bohuslän. I *Svenska Jägareförbundet Nya Tidskrift* år 1873 står följande att läsa: "Vid vestkusten, åtminstone den bohuslänska, är han deremot helt sällsynt. Hr Kolthoff har i Bohuslän ej funnit honom häckande, utom vid ett par insjöar. Måne ej, i förbigående sagdt, gjusens större sällsynthet vid vestkusten har sin anledning deri att denna är rätt kal? Gjusen vill ha grof skog att häcka i." (Lindblad)

A. W. Malm, Intendent vid Göteborgs Naturhistoriska Museum, utger år 1877 sin fauna över ryggradsdjuren och skriver: "Fiskgjusen är ytterst sällsynt i Bohuslän. I Göteborgstrakten, likasom på Orust, enligt Wright, känner jag ej, att han blifvit sedd utan under flyttningen om våren. Jag har aldrig sett honom här, men på Naturhistoriska Museum i Göteborg finnas tvenne exemplar, af hvilka det ena är fäldt i Göteborgstrakten den 11 April 1860."

Vid samma tidpunkt var arten också i mellersta och norra Bohuslän en mycket stor sällsynthet. Detta framgår inte minst av det faktum, att varken Cederström (1876, 1879) eller Hansson (1880, 1889) nämner arten i sina förteckningar över Nordbohusläns vertebratfauna.

C. O. Bothén, sekreterare i Göteborgs Jagtsällskap, betraktar också fiskgjusen som en sällsynthet, och redovisar endast fem observationer under vårflyttningen i Göteborgstrakten under perioden 1879–1888 (Bothén 1895, 1902).

Även under första hälften av 1900-talet ses fiskgjusen som en raritet på Västkusten. Enligt Westerlund (1903) häckar arten sällsynt i Bohuslän, men denna uppgift har med all säkerhet hämtats från Kolthoffs uppgift till Lindblad (se ovan).

Enligt Jägerskiöld (1923) är fiskgjusen "en sällsynt sträckfågel" i Göteborgstrakten, och 1926 omtalas den som "sällsynt i Bohusläns skärgård." (Jägerskiöld och Kolthoff 1926)

Rosenius (1939) hänvisar till Kolthoffs uppgift om "häckning endast vid ett par insjöar", och både Holmström (1944) och Curry-Lindahl (1959) anser arten "helt eller nära nog obefintlig på Västkusten".

Att fiskgjusen, trots ovanstående uppgifter, tillhör Bohusläns häckfågelfauna framgår med all tydlighet av det Ahlén (1959) skriver: "Fiskgjusen häckar sparsamt på Inland, på Orust och i norra Bohusläns skogar." Detta styrks också av Karvik, som 1958 iakttar fiskgjuse vid bo på Kynnefjäll (Karvik 1959). Vad gäller Ahléns uppgift om häckning på Orust var detta en andrahandsuppgift, som ej kunde kontrolleras (Ahlén muntl.).

Vid den Riksinventering som Sveriges Ornitologiska Förening genomförde år 1971 rapporterades från Bohuslän nio säkra och två troliga häckningar. Med dessa siffror som grund uppskattades populationen i landskapet till 15 par (Österlöf 1973).

År 1975 rapporteras en häckning från skärgården nära Resö i norra Bohuslän (Olsson), och fyra år senare uppges fyra boplatser från Kynnefjäll (Åhlund 1979).

Uddén (1983) uppger att 5-6 par häckar i Uddevalla kommun, och samma år skriver Peter Strandvik, ansvarig för *Svensk fågelatlas* på Västkusten, följande: "Fåtalig häckare i våra trakter. Detta beror förmodligen på att fiskrika eutrofa sjöar

saknas. Österlöf (1973) anger 15 par i Bohuslän och fler är det i alla fall inte.”

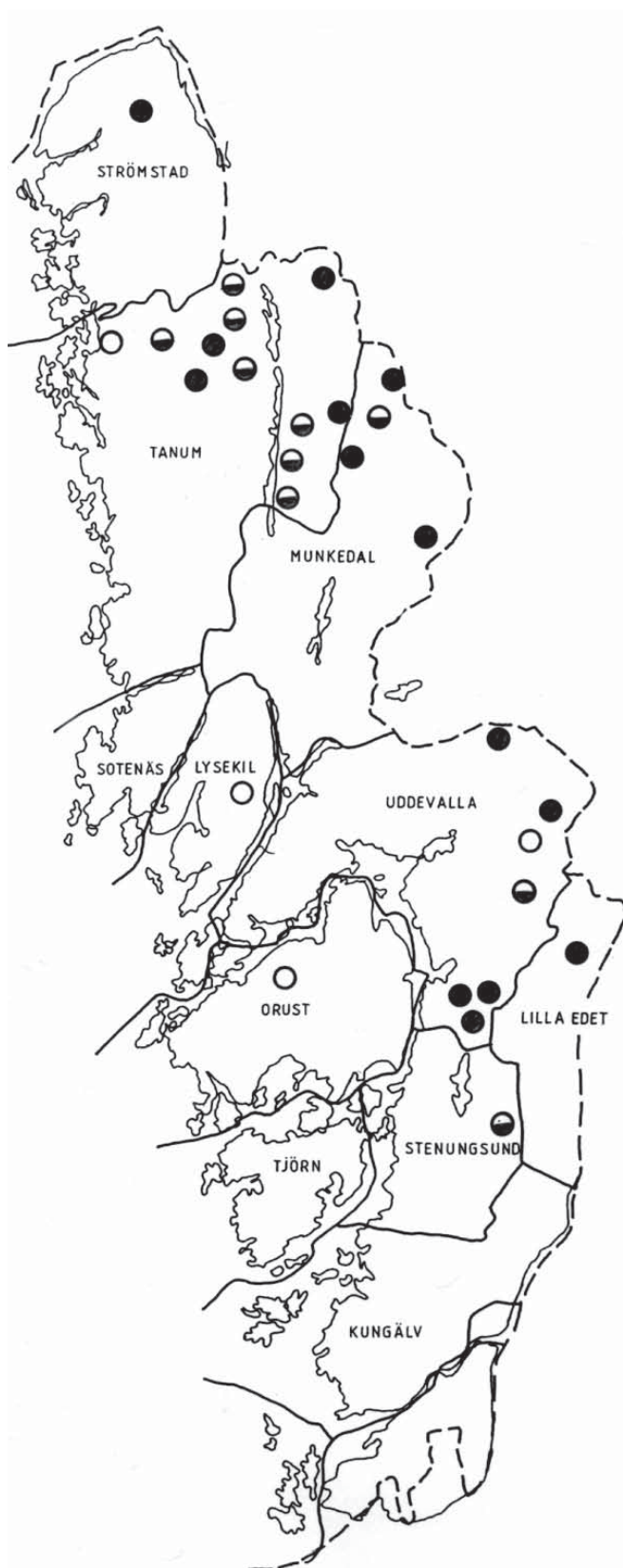
År 1984 utkommer Assmundson med boken *Fågellivet i mellersta Bohuslän*, vilken behandlar de fyra sydligast belägna socknarna i Uddevalla kommun. Han gör här en historisk redovisning av kända boplatser, och omtalar tiotalet revir. Intressant är hans uppgifter om att fiskgjusen redan åren 1900–1930 skulle ha haft två boplatser på öar i Uddevalla kommuns skärgård.

Under åren 1988–1990 rapporteras 8-11 par häcka i landskapet, varav flertalet i Tanums kommun (Hellman 1989, Käll 1990, 1991), och den Lokala rapportkommittén för Bohuslän uppskattar beståndet till ca 20 par (SOF 1990).

I litteraturen redovisas under perioden 1991–2000 årligen 1-5 häckande par. Enda undantaget utgör år 1995, då hela 13 par konstateras häcka, för övrigt den högsta siffra som över huvud taget inrapporterats för ett enskilt år (Artursson m.fl. 1996).

År 2001 är fiskgjusen återigen föremål för en riksinventering, och för Bohusläns del skriver Ryttman (2004): ”Fem kända häckningar har rapporterats, men landskapet är dåligt inventerat och det kan mycket väl finnas ca 15 par. Det skulle i så fall innebära en oförändrad bestandsstorlek sedan den förra inventeringen 1971.”

Åren efter den senaste riksinventeringen rapporteras endast

Figur 1. Fiskgjusehäckningar i Bohuslän 2007. Fylld cirkel markerar konstaterad häckning, halvfylld cirkel trolig häckning och ofylld cirkel möjlig häckning.

Tabell 1. Kommunvis sammanställning över fiskgjusehäckningar i Bohuslän 2007.

Kommun	Boplatser 1970- 2006	Kända revir 1970- 2006	Häck- ningar 2007	Trolig häckn. 2007	Möjlig häckn. 2007	Summa häckn. 2007
Strömstad	3	3	1			1
Tanum	19	13	4	7	1	12
Munkedal	10	8	3	1		4
Sotenäs						
Lysekil					1	1
Uddevalla	16	10	5	1	1	7
Orust					1	1
Tjörn						
Stenungsund	5	2		1		1
Lilla Edet	9	8	1			1
Kungälv	1	1				
Hisingen						
Öckerö						
Summa	63	45	14	10	4	28

ett fåtal häckningar, vilket föranleder Åhlund (2005) att ställa frågan: ”Hur många häckande par finns det egentligen i Bohuslän?”

Resultat av inventeringen 2007

Innan fältarbetet påbörjades hade kunskap inhämtats om 51 historiskt kända revir omfattande 72 boplatser. Dessa uppgifter erhöles tack vare ett mycket omfattande förarbete, där sammanlagt 160 personer intervjuades ingående. Under perioden 1970–2006 har åtminstone 45 av dessa revir varit besatta något eller några år, och häckning har kunnat konstateras vid 63 boplatser.

Vid inventeringsarbetet kunde häckning eller häckningsförsök iakttagas vid 14 lokaler. Till detta kommer att minst 10 par bytt boplatser. I sex av fallen hade boträdet eller boet blåst ned, och vid tre andra lokaler var den troliga orsaken mänsklig störning. Vid flertalet av dessa platser iakttofs fiskgjuse i omgivningarna, men trots åtskilliga dagars idogt sökande kunde de nya boplatserna inte lokaliseras. Förutom detta iakttofs par i fyra områden under omständigheter som tydde på häckning.

Sammanräknat gör detta att minst 28 par torde ha häckat i Bohuslän år 2007 (Se Figur 1 och Tabell 1). Beståndet i Bohuslän har vid riksinventeringarna 1971

Fiskgjuse. Kristiansborg, Lycke, Kungälv 27 juli 2007. Foto: Peter Hvass (www.hvassnatur.se)

och 2001 uppskattats till omkring 15 par. 2007 års inventering visar med all tydlighet att populationen är betydligt större än så!

Diskussion

Det torde stå helt klart att resultatet från riksinventeringen år 2001 inte speglar fiskgjusens bestånd i Bohuslän. I och för sig är de siffror som redovisas endast en uppskattning av beståndet, och dessa har heller inte uppräknats sedan inventeringen år 1971. 2007 års inventering visar dock att även Bohuslän fått ta del av den ökning av fiskgjusepopulationen som successivt skett sedan 1970-talet. Mycket tyder på att beståndsutvecklingen i Bohuslän har varit densamma som i övriga delar av Sverige, men att bedömningen av storleken på det häckande beståndet år 1971 var något i underkant.

Speglar då resultatet från 2007 års inventering beståndet i Bohuslän? Att antalet häckande par ökat sedan riksinventeringen år 1971 är tydligt, men hur många par det verkligen finns är svårt att säga. Fiskgjusen är en mycket svårinventerad art och lever under häckningstiden ett stillsamt och tillbakadraget liv. Fältarbetet är enormt tidskrävande, eftersom bona ofta är placerade långt från vatten och på platser som sällan eller aldrig besöks av ornitologer. Till detta skall läggas att antalet aktiva ornitologer i Bohuslän är lågt, och att endast ett fåtal av dessa ägnar skogslandet öster om väg E6 något större intresse.

Liksom vid alla inventeringar är de siffror som här framkommit endast

*Fiskgjuse. Lycke kile, Kungälv 7 april 2008. Foto: Peter Hvass
(www.hvassnatur.se)*

minimiantal. Jag tror att antalet par inom Tanums och Uddevalla kommuner ganska väl stämmer överens med verkligheten, men är övertygad om att Strömstads kommun hyser mer än ett häckande par. Vad gäller Munkedal borde det rimligtvis på Kynnefjäll samt i området ner mot Valbo-Ryrs socken finnas ett flertal oupptäckta revir. Detsamma måste för övrigt också gälla Lilla Edets och Stenungsunds kommuner, liksom den del av Svartedalen som är belägen i Kungälvs kommun. Här finns sedan 1970-talet minst 11 kända revir, men under inventeringsarbetet kunde endast en konstaterad samt en trolig häckning noteras. Med en riktad inventeringsinsats torde här ytterligare 3-5 par kunna upptäckas.

Med hänsyn taget till ovanstående funderingar är det min absoluta övertygelse, att det häckande beståndet av fiskgjuse i Bohuslän uppgår till omkring **35 par**.

Avslutningsvis kan nämnas att det mest noterbara under fältarbetet var den koncentration av revir som upptäcktes på Herrestadsfjället i Uddevalla kommun och angränsande socken (Valbo-Ryr) i Dalsland. Här fanns sedan tidigare två kända boplatser, men under inventeringsarbetet kunde hela sex par upptäckas. Av dessa häckade fem par på Dalslandssidan, och detta inom ett område av endast åtta kvadratkilometer!

Tack

Medel till inventeringen har erhållits från Göteborgs Ornitologiska Förenings

forskningsfond, Elin Wides fond (SOF) samt Thordénstiftelsen. Medhjälpare under fältarbetet har varit Britt-Marie Hixén, Ronny Charlesson, Peter Möller, Alexander Atterlöv, Gunnar Malm och Teuvo Carlander. Dessutom har Kerstin Wiklander hjälpt till med kontrollen av ett par boplatser kring Öresjö. Till dessa samt alla rapportörer, som på ett eller annat sätt bidragit med uppgifter, riktas härmed ett **stort tack!**

Rapportörer

Nedanstående personer har lämnat rapporter om häckningar eller observationer av fiskgjuse under häckningstid. Det är deras uppgifter som till stor del utgjort grunden för fältarbetet och därmed möjliggjort inventeringen och denna artikel.

Amelie Aronsson, Agne Karlsson, Björn Forsberg, Bo Johansson, Berith Karlsson, Börje Larsson, Bengt Wiklund, Christer Elg, Christer Forsberg, Carl Jentzen, Curt Josefsson, Christer Larsson, Douglas Jonasson, Dan Korn, Erol Coleman, Evert Karlsson, Gunnar Henriksson, Göran Olsson, Gunvor Samuelsson, Göran Siljeberg, Göran Strömberg, Gunnar Wikman, Hilding Carlsson, Henrik Dalgaard, Håkan Elg, Hans Petersson, Ivan Andersson, Ivan Forsberg, Ivan Karlsson, Ingemar Åhlund, Jan Artursson, John Carlsson, Johannes Dimming, Jan Grahn, Joakim Jansson, Jan-Erling Ohlsson, Jörgen Olsson, Jan Torefjord, Jan Uddén, John Wall, Karl-Erik Fredriksson, Kenneth Johansson, Kerstin Olsson, Kjäll Oscarsson, Kåre Ström, Kerstin Wiklander, Kent Wilhelmsson, Leif Danielsson, Lars-Åke Ekström, Leif Hedin, Lennart Hermansson, Lars-Åke Karlgren, Lennart Karlsson, Lars Kellgren, Lennart Nilsson, Lasse Svensson, Lars Viktorsson, Mikael Jansson, Mårten Olsen, Matti Turpeinen, Matti Åhlund, Nils-Göran Henriksson, Peter Backman, Peter Rönnberg, Peter Strandvik, Per-Anders Ternevall, Per Undeland, Roland Börjesson, Ronny Charlesson, Rune Hansson, Roy Hult, Stefan Avenfors, Stig Fredriksson, Sten Hermansson, Stig Jacobsson, Stefan Karlsson, Staffan Nordgren, Staffan Olsson, Stefan Oscarsson, Sören Salling, Sune Westman, Teuvo Carlander, Tommy Järås, Tomas Kristoffersson, Thomas Liebig, Wilhelm Ängemark, Åke Frisborg, Åke Hjelm.

Förkortningar

FIB Fåglar i Bohuslän
FÅ Fågelåret
FpV Fåglar på Västkusten
SJT Svenska Jägareförbundets Tidskrift
VF Vår Fågelvärld

Litteratur

Ahlén, I. 1959. Bohusläns fåglar. I: *Natur i Bohuslän*. Red: C. Skottsberg och K. Curry-Lindahl. Sid 129-152. Stockholm.

Artursson, J. m.fl. 1996. Fågelrapport från Bohuslän 1995. *FpV* 30:114-141.

Assmundson, B. 1984. *Fågellivet i mellersta Bohuslän*. Uddevalla.

Bothén, C.O. 1895. Förteckning öfver de svenska foglar, som finnas eller träffats i Göteborgstrakten. I: *Göteborgs Jagtsällskap* 1845-1895. Bil. 4. Sid 43-55. Göteborg.

Bothén, C.O. 1902. Iakttagelser rörande fågelfaunan i Göteborgs- och Bohuslän. Bihang till *K. Svenska Vet.-Akad. Handlingar*. Band 28. Afd. IV. N:o 4. Stockholm.

- Cederström, C. 1876. Anteckningar om norra Bohusläns Vertebrat-fauna. Öfversigt av *Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar*. N:o 4. Sid 57-68. Stockholm.
- Cederström, C. 1879. Anteckningar om norra Bohusläns Vertebrat-fauna. 2. Öfversigt av *Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar*. N:o 2. Sid 53-62. Stockholm.
- Curry-Lindahl, K. 1959. *Våra fåglar i Norden*. Band 1. Stockholm.
- Ekman, S. 1922. *Djurvärldens utbredningshistoria på skandinaviska halvön*. Stockholm.
- Frödin, O. 1906. En svensk kökkenmödding. Ett bidrag till de postglaciala nivåförändringarnas historia. *Ymer* 1906. Häfte 1. Sid 17-35.
- Hansson, C.A. 1880. Till kännedomen om Norra Bohusläns Vertebratfauna. Öfversigt av *Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar*. N:o 4. Sid 19-22. Stockholm.
- Hansson, C.A. 1889. Zoologiska anteckningar från norra Bohuslän. Öfversigt av *Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar*. N:o 5. Sid 289-327. Stockholm.
- Hellman, L. m fl. 1989. Fågelrapport från Västkusten 1988. *FpV* supplement 18, 1989.
- Holmström, C.T. 1944. *Våra fåglar i Norden*. Band 2. Stockholm.
- Jonsäter, M. 1982. Rapport från en sophög - en 75-årig utgrävningshistoria. *Bohuslän Årsbok* 4: 21-30.
- Jägerskiöld, L.A. 1923. Bohusläns och Göteborgstraktens djurvärld. I: *Göteborgstraktens natur*. Red: O. Nordenskiöld. Sid 333-502. Göteborg.
- Jägerskiöld, L.A. och Kolthoff, G. 1926. *Nordens Fåglar*. Andra upplagan. Stockholm.
- Karvik, N-G. 1959. Kynnefjäll. I: *Natur i Bohuslän*. Red: C. Skottsberg och K. Curry-Lindahl. Sid 473-483. Stockholm.
- Käll, M. m.fl. 1990. Fågelrapport från Västkusten 1989. *FpV* supplement 19, 1990.
- Käll, M. 1991. Fågelrapport från Västkusten 1990. *FpV* supplement 22, 1991.
- Lindblad, J.W. 1873. Gjusen. (*Pandion haliaëtus*, Savigny.). *SJT* 11:186-189.
- Malm, A.W. 1877. *Göteborgs och Bohusläns fauna. Rygggradsdjuren*. Göteborg.
- Oedman, J. 1746. *Chorographia Bahusiensis Thet är Bohus Läns Beskrifning*. Stockholm.
- Olsson, L. 1975. Galtö, Kragenäs, Resö, Bissen och Store Snart. Tanums kommun. En naturvårdsinventering. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Publikation* 1977:1.
- Rosenius, P. 1939. *Sveriges fåglar och fågelbon*. Band 3. Lund.
- Ryttman, H. 2004. Fiskgjusen i Sverige - resultat av riksinventeringen 2001. *FÅ* 2003: 80-91. VF suppl. 44.
- SOF. 1990. *Sveriges fåglar*. 2:a uppl. Stockholm.
- Strandvik, P. 1983. Svensk häckfågelatlas. *FpV* 17:147-152.
- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. *Svensk fågelatlas*. VF suppl. 31, Stockholm.
- Uddén, J. 1983. *Sjöfågelinventering i Uddevalla kommuns invatten 1981-1982*. Uddevalla Naturskyddsförening. Stencil.
- Westerlund, C.A. 1903. *Skandinaviska foglarnes fortplantningshistoria*. Andra häftet. Med tillägg 1 till första häftet. Lund.
- Wright, W.v. 1850. Förteckning, jemte några anteckningar öfver de i Bohuslänska skärgården observerade foglarne. *K. Vet. o Vitt.-Samh. H.dl. Ny tidsföljd*. 1:a häftet. Sid 43-78. Göteborg.
- Åhlund, I. (red). 2005. Fågelåret 2004. Systematisk sammanställning för år 2004. *FIB* 2005:8-51.
- Åhlund, M. 1979. Kynnefjäll. Del II. Fåglar. *Naturinventeringar i Göteborgs och Bohus län. Länsstyrelsen. Publikation* 1980:5.
- Österlöf, S. 1973. Fiskgjusen *Pandion haliaëtus* i Sverige 1971. *VF* 32:100-106.

Rune Hixén

Renstigen 8, 451 54 Uddevalla

Några års studier av strömstaren i Uddevalla kommun

Ingemar Åhlund

En av de verkliga särplingarna i den svenska fågelfaunan är strömstaren. Det är lätt att bli intresserad av en så speciell fågelart, vilket visas t ex av att den i Skandinavien tillägnats en egen tidskrift. Självt var jag under flera år helt uppslukad av att studera arten i Uddevalla kommun, och det är resultatet av de inventeringarna som redovisas nedan. Främst rör uppgifterna det häckande beståndet under 1990-1993 och 1999-2005, men också förekomst och uppträdande utanför häckningstiden. Dessutom beskrivs lite annat som kanske kan vara av intresse, bl a att man med lite tålamod kan hitta strömstarens små blåsvarta, glänsande spybollar...

Lite förenklat kan man säga att gränsen för strömstarens utbredning för Bohusläns del går längs med landskapets ”fjäll” och andra högre belägna områden. Det är normalt få häckande par som återfinns utanför denna gräns, vilket inte är så konstigt. Arten föredrar ju närhet till vattenfall och strömmande vatten när det gäller boets placering, men kan mycket väl häcka också längs vattendragens lugnare delar. Det som främst begränsar strömstarens utbredning tycks vara tillgången på lämpliga boplatser.

Uddevalla ligger mitt i Bohuslän, och kan väl sägas vara en rätt genomsnittlig kommun när det gäller strömstarens förekomst i landskapet. De två högplatåerna Herrestadsfjället och Bredfjället ger upphov till flertalet av kommunens vattendrag. Bäveån-Risån är Uddevallas mest omfattande åsystem. Den förstnämnda ån rinner upp på Herrestadsfjället, den senare på Bredfjället. Andra viktiga åar är Arödsån, Bratteforsån, Kärreån, Bodeleån och Taske å. Läger man till Tjöstelsrödsbäcken så är listan över de vattendrag i Uddevalla där arten påträffats häckande praktiskt taget komplett.

Inventeringarna av häckande par: När och hur

När inventeringarna inleddes under försöksåret 1989 kände jag till kanske 6-7 etablerade häckningslokaler i Uddevalla kommun, men det fanns mer att upptäcka. När 1992 års häckningssäsong tog sin början hade samtliga vattendrag som kunde komma ifråga sökts igenom i jakten på använda eller lämpliga boplatser. Ganska snart var därför antalet kända (någon gång använda) lokaler uppe i ca 20 (beroende på hur man räknar). En del av dessa var naturligtvis redan tidigare bekanta för andra fågelskådare, men några var vad jag vet helt nya.

Inventeringarna utfördes under två perioder: 1990-1993 och 1999-2005. Alla kända (och även andra, till synes lämpliga) häckningslokaler besöktes varje säsong vid två skilda tidpunkter: Kring månadsskiftet mars-april (för att se om par

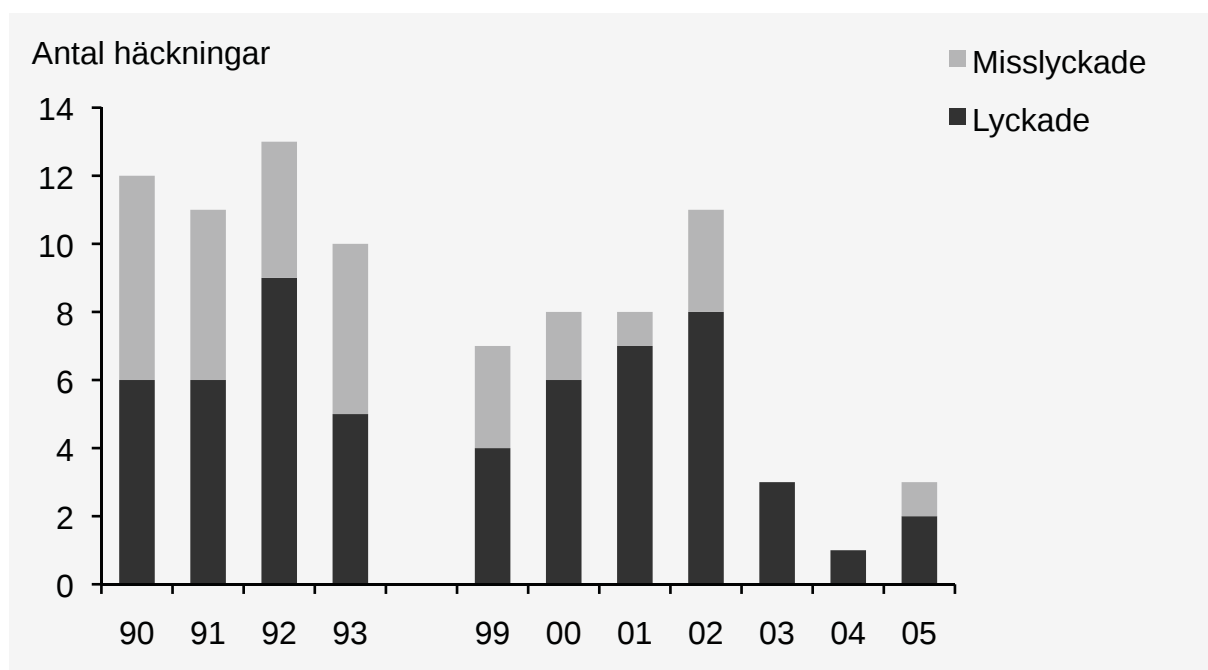
Strömstare. Örekilsälven, Munkedal 19 november 2007. Foto: Elvor Ohlin
(<http://picasaweb.google.se/Elvorfoto>)

fanns på plats, eventuella tecken på inledd häckning) och i början av maj (för att se "hur det gick"). Detta kunde ofta kräva många besök för att avgöra situationen på respektive lokal, men ibland behövdes bara ett enda per lokal och tidpunkt. Parbeteende, sökande efter boplats och pågående bobygge var tecknen som gällde vid den första tidpunkten; vid den andra främst matning. Om matning pågick försökte jag också avgöra om hanen fanns kvar och hjälpte till – detta "jämsställda" beteende skulle emellertid visa sig vara ganska ovanligt. Men mer om det nedan.

Tilläggas kan att spillningsprover samlades in under våren 1991, och analysresultaten användes i en artikel i *Ornis Svecica* (Åhlund, M. m fl 1999) som behandlade strömstaren och försumningen av vattendragen. Vidare ringmärkte Kåre Ström, Roland Börjesson och Thomas Liebig flera av de påträffade strömstarekullarna under den första perioden.

Antalet häckande par

Enligt de uppgifter som var kända innan 1990 så borde antalet häckande par i Uddevalla kommun ha legat på kanske 4-5 stycken, och det var också min uppfattning vid den tiden. Det skulle dock visa sig att beståndet under åren 1990–

Figur 1. Antal häckande par av strömstare i Uddevalla kommun. Med lyckade menas häckningar där "minst" matning konstaterats. Med misslyckade att häckning inletts, men inga tecken på kläckta ungar konstaterats.

1993 omfattade 10-13 par. Under den andra perioden, dvs 1999–2005, sjönk sedan antalet (se Figur 1), och översteg 10 par blott ett av åren. De tre sista åren var som synes mycket magra: 1-3 par.

Så småningom klarnade bilden genom jämförelser med häckningsresultatet i övriga delar av landet. Strömstarebeståndet i södra Sverige hade uppenbarligen haft en riktig "guldålder" under 1990-talet, för att sedan gå tillbaka till en normal eller t o m lägre nivå än tidigare. Den ursprungliga uppskattningen på 4-5 par kan därför, sett ur ett längre perspektiv, faktiskt vara den normala siffran för Uddevalla kommun. Lite förenklat ser det ut som om inventeringarna fram till och med 2002 råkade sammanfalla med den, såvitt känt, bästa perioden för arten i södra delarna av landet, för att sedan avlösas av de sämsta kända åren 2003–2005. För övrigt tycks kraftiga variationer i antalet häckande par – beroende på vinterklimatet och vattenflödet under våren – vara typiska för södra Skandinavien (Åhlund, M. m fl 1999). Dessutom bör man komma ihåg att mellersta Bohuslän ligger utanför artens huvudsakliga utbredningsområde.

Först fr o m 1992 följdes häckningsresultatet upp mer systematiskt; för åren 1990–1991 är därför de siffrorna osäkra och säkerligen för låga. Se Figur 1.

Häckningslokalerna

Under perioden 1990–1993 tycks konkurrensen om boplatserna ha varit ganska hård, eftersom praktiskt taget varenda lämplig lokal i Bäveån-Risån var aktuell och ett par häckade till och med vid en liten, avsidat liggande bäck. Antalet riktigt

optimala häckplatser i kommunen ligger enligt vad jag kan se på omkring 7-8 (av ca 20), och dessa stod sällan tomma under den nämnda perioden. De klart främsta är Brattefors (Bratteforsån) och Aröds kvarn (Arödsån), vilka också sedan många decennier tillbaka är de mest välkända häckningslokalerna i kommunen.

Bratteforsån hade 1 boplat (stenbro), Tjöstelsrödsbäcken 1 (klipphylla), Arödsån 1 (dämme/forsränna), Bodeleån 1 (klipphylla/betongholk), Sågån 1 (stenbro), Risån 3 (stentunnel, betongbro, stenfundament/träholk), Bäveån 9 (klipphylla 5, stenbro 3, byggnad 1), Käråån 2 (klipphylla, stenfundament), Taske å 1 (träholk) och "Orreviksbäcken" på Bokenäs 1 (boplat okänd; kunde aldrig lokaliseras, trots ett matande par!).

Fördelningen blir alltså klipphylla 8, stenbro 5, stenfundament 2, träholk 2, betongbro 1, stentunnel 1, dämme/forsränna 1, betongholk 1, byggnad 1 och okänd 1. ["Klipphylla" innebär alltså att paret bygger ett komplett bo, med en skålformad innerbale av torra grässtrån och löv (gärna eklöv), vilken omges av ett konstfärdigt ytterbo av mossa. Den senare hämtas direkt vid vattendraget, och är det tillräckligt fuktigt fortsätter den att vara grön och frisk. Vanligen är ett sådant fristående bo format som en liten "igloo", med en tämligen väl dold ingång med överhäng, och kan återanvändas så länge det inte säckat ihop; innerbalen byts emellertid ut varje vår. I en hållighet, som i en stenbro eller liknande, kan boet reduceras till mer eller mindre en innerbale. I de särskilt utformade strömstareholkarna byggs i regel ett komplett bo.]

Hanens "trohet" mot honan

Som nämndes ovan så tycks det i södra Sverige snarare vara regel än undantag att hanen lämnar honan när äggen är lagda eller något senare, för att åtminstone i vissa fall häcka med en ny hona i skandinaviska fjällkedjan. Detta har man konstaterat genom ringmärkning (Svensson, S. m fl 1999). Samma mönster föreligger i Norge, där en hane kan häcka nere vid kusten och sedan flytta upp på högre höjd i fjällen för att häcka med en andra hona (Svorkmo-Lundberg T. m fl 2006). Häckningen sker i fjällen betydligt senare än i t ex Bohuslän, varför ett sådant beteende inte möter några hinder. I Uddevalla konstaterades hanar stanna kvar och åtminstone inledningsvis hjälpa till med matningen vid 12 tillfällen utav 57 möjliga, dvs i 21% av de fullföljda häckningarna. Här bör dock påpekas att ingen systematisk kontroll av detta gjordes under 1990–1991.

Vinterbeståndet

Strömstaren har en uttalat NV–SO sträckriktning i Skandinavien, och det mesta tyder på att de fåglar som övervintrar i Bohuslän kommer från Norge (SOF 2002). Många av dessa, eller rentav flertalet, har förmodligen korsat Skagerrak under sin flyttning (Åhlund, I. 2006). Fåglar från våra lokala häckande bestånd kan översomra (detta skedde åtminstone ibland under de bästa åren – se nedan), men

normalt dyker höstens första strömstarar upp under andra halvan av oktober.

Ett försök att inventera det övervintrande strömstarebeståndet gjordes mellan 16 januari–15 mars 1992, dvs under ett av ”guldåren”. Mer än 50 år och bäckar i Uddevalla kommun inventerades, och minst 77 ex beräknas då ha funnits i kommunens vattendrag. Flera av vattendragen kontrollerades upprepade gånger, allt för att försöka undvika en överskattning av antalet. Största koncentrationen var de 7 ex som inräknades i den relativt korta övre delen av Arödsån, som tycks vara kommunens förnämsta strömstarevattendrag. Följande vinter fanns för övrigt upp till 10 ex längs samma sträcka.

Hur många strömstarar som normalt återfinns i Uddevalla kommun under vintern är förstås en öppen fråga, men jag skulle gissa att det rör sig om 30-40 ex. Sedan är naturligtvis antalet inte konstant vintern igenom; det verkar t ex förekomma sträcktoppar i oktober och mars, och av olika anledningar rör nog åtminstone vissa fåglar på sig en hel del. Och sist men inte minst beror det givetvis på hur stor del av vattendragen som är isfria.

Översomrande strömstarar

Var och en av de fem bästa åarna kontrollerades två gånger under juli–september 1992 för att försöka finna översomrande fåglar. Iförd vadarstövlar vadade jag längs de aktuella vattendragens bästa sträckor, men resultatet blev blott en adult ruggande fågel vid Majoreberg, Kärreån. En översomrande (troligen adult ruggande) påträffades också vid Risån 7 augusti 1993. Under sommaren blir de adulta strömstararna under en period oförmögna att flyga pga ruggade vingpennor, och de är då mycket svåra att hitta. Normalt ser man i Uddevalla kommun inga strömstarar alls under perioden mitten av juni–mitten av september, men det kan alltså förekomma att de dröjer sig kvar, troligen då främst adulta fåglar. Gissningsvis flyttar flertalet efter häckningen till lämpligare (dvs med pålitligare vattenföring) vattendrag än de som finns i Uddevalla kommun.

Övrigt

Att strömstaren ”producerar” små, prydliga spybollar är väl inte särskilt känt. Själv hade jag ingen aning om detta förrän jag läste en ”efterlysning” av dem i *Cinclus Scandinavicus* (årg 4, 1991), där man sade att ingen sett sådana hos den nordiska strömstarerasen. (Snart framkom dock att åtminstone Folke Rösiö sett detta vid ett tillfälle.) I mars 1992 hittade jag för första gången en strömstarespyboll, och fram t o m 2003 fann jag ytterligare 82 st. Det var nog bara det att ingen letat tillräckligt noga... Naturligtvis bör det ha varit extra tacksamt att söka efter dem under år då antalet strömstarar var högt. Flertalet återfanns på av strömstararna flitigt använda sittplatser, såsom stenar och sandrevlar. Spybollarna är som sagt blåsvarta och glänsande, oftast mellan 10-15 mm långa och runt 4-5 mm tjocka. Innehållet utgörs till största delen av kitindelar från vattenlevande insekter.

*Strömstare studerar bottenfaunan vid Mjösund, Njurunda, Medelpad 22 januari 2009.
Foto: Stefan Heimdahl.*

Thomas Liebig uppmärksammade mig på att flera strömstarar kan samlas för att övernatta på lämpliga platser, t ex i en stenbro med gott om hålrum (detta är känt sedan länge, och har flera gånger beskrivits i *Cinclus Scandinavicus*). Det är spännande att i skymningen se fåglarna komma flygande och så småningom söka sig in i respektive krypin. Uppenbarligen flyger de vid dessa tillfällen ganska högt, ovanför trädridåer och annat, istället för att som brukligt tätt följa vattendragen. Strömstararna kan bevisligen flyga långa sträckor för att nå en sådan god lokal. Den bästa kända gemensamma övernattningslokalen i Uddevalla tycktes i början av 1990-talet vara den gamla stenbron över Ljungsån, dvs den nedersta delen av Bratteforsån.

En häckplats har av olika anledningar etsat sig fast i minnet, nämligen den 50 m långa stentunnel i vilken Risån (som här utgör landskapsgränsen) passerar under den massiva järnvägsbanken för Uddevalla-Herrljungabanan. Här häckar strömstaren ofta i tunneltaket, som tack vare sin lite ålderdomliga konstruktion har en del hålrum mellan de stora stenblocken. Ett år utsattes platsen för extrema störningar: Då en motorvägsbro byggdes alldeles söder om tunnelmynningen slogs bortåt 200 betongpålar ned precis utanför, och arbetare och maskiner passerade

Strömstare. Övre Röra, Svartedalen 27 mars 2008. Foto: Thomas Liebig.

hela vardagarna. Pålkranen dundrade oavbrutet och man sprängde alldeles i närheten, men trots detta fullföljdes häckningen utan problem. Vid samma lokal såg jag ett annat år den då ensamma honan under matningsperioden fånga insekter i flykten, alldeles under tunnelns tak. Hon påminde då om en klumpig sidensvans, en art som vi under milda höstar kan se praktisera insektsjakt även i Bohuslän. Hanen i det lokala försärleparet gjorde likadant, men fick sig då ofta en åthutning av strömstarehonan. Förmodligen var tillgången på lättfångade insekter god just där och då. Jag har varken förr eller senare sett en strömstare födosöka på det viset.

Slutligen vill jag nämna en iakttagelse av en matande ensam hona vid Majoreberg, Kärreå. I min anteckningsbok skrev jag: "Honan sågs dyka med massor av föda i näbben – måste hålla redan fångat byte med tungan, på samma sätt som en lunnefågel!?" Såvitt jag kan förstå bör hon ha använt sig av en sådan teknik för att klara den prestationen.

I min packe med anteckningsböcker från de åren har jag skrivit ned många andra iakttagelser. En våldsamt (över-)entusiasm fick mig att notera praktiskt taget allt de stackars strömstararna gjorde i min åsyn. Men vad ska man göra med sådana

lekmannaobservationer? Tja, man kan ju som synes alltid plåga er läsare med dem, och det ovannämnda var de saker som jag utan vidare kom ihåg. Flera år har ju gått sedan jag avslutade studierna, och det är svårt att gå igenom hela materialet. Jag hade väldigt roligt under de mest intensiva åren, men så småningom blev jag mer intresserad av att titta närmare på mindre hackspetten och dess förekomst i Bohuslän. Den fascinerande strömstaren är och förblir emellertid en favorit – något jag säkerligen delar med många andra fågel- och naturintresserade människor.

Tack

Ett stort tack riktas till Matti Åhlund, som bland annat granskat artikeln och kommit med synpunkter, och till Karl-David Arvidsson, som ofta hjälpte till under vinterinventeringarna 1992 och vid andra tillfällen. Tack också till Stig Wester, Curt Josefsson, Rolf Ryberg, Jörgen Olsson, Lars Sölsnaes, Mikael Jansson, Lars Viktorsson, Hans Petersson, Kåre Ström, Roland Börjesson, Thomas Liebig och alla andra som på olika sätt hjälpt till och/eller gett mig inspiration under de aktuella åren.

Litteratur

Cinclus Scandinavicus – se nedan.

SOF. 2002. *Sveriges fåglar*. 3:e uppl. Stockholm.

Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. *Svensk fågelatlas*. Vår Fågelvärld, supplement 31. Stockholm.

Svorkmo-Lundberg T. m fl. 2006. *Norsk VinterfuglAtlas*. NOF, Trondheim.

Tyler, S.J. & Ormerod, S.J. 1994. *The Dippers*. London, T & A D Poyser.

Åhlund, I. 2006. Salta strömstarar vid norra Västkusten: fynd i havsbandet. *Fåglar i Bohuslän* 2/2006, sid 34-35.

Åhlund, M. m fl. 1999. Strömstaren och förurning: beståndsutveckling, häckningsresultat och födoval i sydvästra Sverige. *Ornis Svecica* 9:47–58.

Ingemar Åhlund

Södertullsgatan 4

451 40 Uddevalla

E-post: ing_ahlund@hotmail.com

Cinclus Scandinavicus är en tidskrift som exklusivt behandlar strömstaren, och ges ut av en handfull entusiaster i Skandinavien. Här har naturligtvis mängder med intressanta artiklar publicerats under tidskriftens tjugoåriga historia; bl a framgår att tiotusentals strömstarar ringmärkts i Skandinavien genom åren, och de enskilda märkarna redogör årligen för sina erfarenheter under föregående säsong. Kontakta kassören Kent Gullquist (kegu@algonet.se) om du vill beställa enstaka exemplar eller prenumerera.

Bo lugnt och skönt i våra stugor och lägenheter
mitt i Ramsvikslandets naturreservat.

Öppet året om

Helena & Martin Bohlin

Ramsviks Övergård

Hunnebostrand

0523-581 84

070-494 38 26

martin.bohlin@telia.com

www.ramsviksovergard.se

Styrelsen i Bohusläns Ornitologiska Förening

(listan gäller fram till årsmötet 2009)

Ordförande	Peter Backman proregulus@telia.com Tel mobil 0704-41 76 45
Sekreterare	Sussie Carlström sussie@alltidreklam.se Tel 0522-184 01, mobil 0736-90 41 60
Kassör	Kenneth Johansson kennethgjohansson@telia.com Tel 0522-375 24, mobil 0702-31 65 91
Ledamöter	Anna Johansson anna.n.johansson@carema.se Tel 0528-701 56, mobil 0701-71 54 26 Jan Artursson soteguiden@telia.com Tel 0523-301 31, mobil 0703-53 70 62
Suppleanter	Maria Johannessen amalia@telia.com Tel 0304-67 87 87, mobil 0708-68 44 45 Magnus Bladh magnus_bladh@hotmail.com Tel 0522-209 68, mobil 0730-47 29 52

Kommunombud

Kungälv	Gunnar Wikman	Tel 0303-22 00 62
Lysekil	Mats Tunsvik	Tel 0523-403 44
Munkedal	Staffan Nordgren	Tel 0524-221 61
Orust	Stefan Avenfors	Tel 0304-413 89
Sotenäs	Jan Artursson	Tel 0523-301 31
Stenungsund	Lennart Hermansson	Tel 0303-77 32 50
Strömstad	Kent Wilhelmsson	Tel 0526-127 55
Tanum	Göran Strömberg	Tel 0525-292 95
Tjörn	Nils-Erik Nilsson	Tel 0304-67 75 76
Uddevalla	Ronny Charlesson	Tel 0522-233 61

Rapportmottagare

Lars Viktorsson Stenbackevägen 5, 451 34 Uddevalla
E-post: lars.v@spray.se Tel 0522-860 37

Bilden på föregående sida

Ringtrast på Ramsvikslandet 24 april 2007.

Foto: Elvor Ohlin (<http://picasaweb.google.se/Elvorfoto>)

Bohusläns Ornitologiska Förening 2008